

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Освітній ступінь *Магістр*

на тему **„Організація та шляхи вдосконалення формування та використання активів у фермерському господарстві «Б.М.В.» Львівського району Львівської області»**

Виконав: студент VI курсу, групи Фін – 61

Спеціальності 072 „Фінанси, банківська
справа та страхування”
(шифр і назва)

Хома Мар’ян Ігорович

Керівник: Східницька Г. В.
(Прізвище та ініціали)

Рецензент: _____
(Прізвище та ініціали)

ДУБЛЯНИ 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ
Освітній ступінь **Магістр**
Спеціальність **072 „Фінанси, банківська справа та страхування”**
(шифр і назва напрямку підготовки, спеціальності)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____
(підпис)

к.е.н., доцент Грицина О. В.
(звання, ступінь, прізвище та ініціали)

„07” березня 2023 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Хомі Мар'яну Ігоровичу

(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи „Організація та шляхи вдосконалення формування та використання активів у фермерському господарстві «Б.М.В.» Львівського району Львівської області”

Керівник роботи к.е.н., доцент Східницька Г. В.
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджена наказом ЛНУП у редакції від „27” жовтня 2023 р. № 572/ К-С

2. Термін здачі студентом закінченої кваліфікаційної роботи 10. 01. 2024 р.

3. Вихідні дані для дипломної роботи: статистичні дані, аналітичні записки, річна фінансова звітність за 2020-2022 рр.

4. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань, які потрібно розробити)

1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ Й ФОРМУВАННЯ АКТИВІВ

1.1 Економічна характеристика і класифікація активів як об'єкту фінансового управління суб'єкта господарювання

1.2 Джерела формування активів господарюючих суб'єктів

1.3 Методика дослідження формування і використання активів

2. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ АКТИВІВ У ФЕРМЕРСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ «Б.М.В.» ЛЬВІВСЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1 Аналіз організаційно-господарської та економічної діяльності фермерського господарства

2.2 Оцінка фінансового стану фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області

2.3 Формування та використання активів об'єкта дослідження

3. НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКТИВАМИ ГОСПОДАРСТВ

3.1 Оптимізація структури активів фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області

3.2 Напрями управління активами об'єкта дослідження як складова покращення його фінансового забезпечення

5. Перелік графічного матеріалу: таблиці, рисунки

6. Дата видачі завдання „07” березня 2023 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів роботи
1	Отримання завдання. Вивчення рекомендованої літератури по темі КР. Написання аналітичного огляду. Вивчення об'єкту. Аналіз існуючого стану (складання програми; написання пояснювальної записки; підготовка картографічних матеріалів для кваліфікаційної роботи).	07.03.2023
2	Розробка перспективного рішення та його обґрунтування (написання перспективної частини; виготовлення планової основи для основного варіанту роботи).	12.06.2023
3	Розробка та обґрунтування пропозицій щодо реалізації роботи. Написання економічної частини роботи; висновків і пропозицій з реалізації роботи; кінцеве редагування пояснювальної записки; оформлення кінцевого варіанту роботи та інших графічних матеріалів, які представляються до захисту в ЕК).	10.10.2023
4	Кінцеве оформлення кваліфікаційної роботи (здача пояснювальної записки керівнику КР; виправлення його зауважень; здача КР на рецензування; кінцеве оформлення ілюстративних матеріалів, таблиць).	11.12.2023
5	Підготовка до захисту в ЕК. Попередній захист на випускній кафедрі (написання доповіді й погодження її з керівником КР; виправлення зауважень у графічній частині).	12.01.2024

Студент _____ Хома М. І.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ Східницька Г. В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

УДК: 336.77:658 (477.83)

Кваліфікаційна робота: 86 с. текстової частини, 11 рисунків, 15 таблиць, 1 формула, 43 бібліографічні джерела. Організація та шляхи вдосконалення формування та використання активів у фермерському господарстві «Б.М.В.» Львівського району Львівської області. Хома М. І. Кваліфікаційна робота. Кафедра фінансів, банківської справи та страхування. Львів, ЛНУП, 2023.

Висвітлено теоретичні аспекти організації й використання активів у досліджуваному фермерському господарстві в частині розгляду економічної характеристики та аналізу класифікаційних особливостей активів як об'єкта фінансового управління.

Охарактеризовано джерела формування активів у залежності від їх форм та видів, а також описано методологічні особливості дослідження обраної теми кваліфікаційної роботи.

Здійснено аналіз організаційно-господарської та економічної діяльності об'єкта дослідження. Дано оцінку фінансовому стану фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області за 2020-2022 рр. Проведено аналіз стану та ефективності використання оборотних і необоротних активів господарства.

Висвітлено напрями покращення забезпечення активами досліджуваного господарства та сформовано конкретні пропозиції щодо оптимізації структури активів та способів підвищення ефективності використання основних фондів у майбутньому періоді.

Узагальнені результати дослідження обраної теми кваліфікаційної роботи можна використати з метою покращення результатів діяльності фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області.

Ключові слова: активи, оборотні активи, необоротні активи, основні засоби, виробничі фонди.

ЗМІСТ

	ВСТУП	6
1	ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ Й ФОРМУВАННЯ АКТИВІВ	10
1.1	Економічна характеристика і класифікація активів як об'єкту фінансового управління суб'єкта господарювання	10
1.2	Джерела формування активів господарюючих суб'єктів	18
1.3	Методика дослідження формування і використання активів	33
2	ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ АКТИВІВ У ФЕРМЕРСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ «Б.М.В» ЛЬВІВСЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	39
2.1	Аналіз організаційно-господарської та економічної діяльності фермерського господарства	39
2.2	Оцінка фінансового стану фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області	49
2.3	Формування та використання активів об'єкта дослідження	59
3	НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКТИВАМИ ГОСПОДАРСТВ	66
3.1	Оптимізація структури активів фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області	66
3.2	Напрями управління активами об'єкта дослідження як складова покращення його фінансового забезпечення	72
	ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	83
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЖЕРЕЛ	87

АНОТАЦІЯ

Висвітлено теоретичні аспекти організації й використання активів у досліджуваному фермерському господарстві в частині розгляду економічної характеристики та аналізу класифікаційних особливостей активів як об'єкта фінансового управління.

Охарактеризовано джерела формування активів у залежності від їх форм та видів, а також описано методологічні особливості дослідження порушеної теми кваліфікаційної роботи.

Здійснено аналіз організаційно-господарської та економічної діяльності об'єкта дослідження. Дано оцінку фінансовому стану фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області за 2020-2022 рр. Проведено аналіз стану та ефективності використання оборотних і необоротних активів господарства.

Висвітлено напрями покращення забезпечення активами досліджуваного господарства та сформовано конкретні пропозиції щодо оптимізації структури активів та способів підвищення ефективності використання основних фондів у майбутньому періоді.

Узагальнені результати дослідження обраної теми кваліфікаційної роботи можна використати з метою покращення результатів діяльності фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області.

Ключові слова: активи, оборотні активи, необоротні активи, основні засоби, виробничі фонди.

SUMMARY

The theoretical aspects of the organization and use of assets in the studied farm are highlighted in terms of consideration of the economic characteristics and analysis of the classification features of assets as an object of financial management.

The sources of the formation of assets depending on their forms and types are characterized, as well as the methodological features of the study of the subject of the qualification work are described.

An analysis of the organizational, economic and economic activity of the research object was carried out. An assessment of the financial condition of the «B.M.V.» farm was given. Lviv district of Lviv region for 2020-2022. An analysis of the state and efficiency of the use of current and non-current assets of the economy was carried out.

Directions for improving asset provision of the farm under study were highlighted, and specific proposals were made for optimizing the structure of assets and ways to increase the efficiency of the use of fixed assets in the future period.

The generalized research results of the chosen topic of the qualification work can be used to improve the results of the «B.M.V.» farm. Lviv district of Lviv region.

Key words: assets, current assets, non-current assets, fixed assets, production assets.

ВСТУП

В умовах нестабільного ринкового середовища та недосконалості ринкових механізмів в Україні виникає об'єктивна необхідність дослідження теоретичних і практичних аспектів організації, формування та управління активами підприємницьких структур.

Сучасні тенденції макроекономічного регулювання та мінливість ринкового середовища визначають необхідність вдосконалення методів та інструментів управління активами.

Особливості перехідного періоду та специфіка розвитку ринкового механізму в Україні вимагають злагодженої взаємодії всіх учасників господарського процесу для ефективної організації та процесу формування активами суб'єктів господарювання всіх форм.

Дослідження особливостей організації й формування активів у господарстві доцільно спрямовувати на розробку теоретичних основ, вивчення та узагальнення світового досвіду формування активів в різних галузях економіки, адаптацію методів та інструментів досліджуваного процесу до умов української економіки, розробку практичних рекомендацій для досліджуваного господарства.

Активи господарства є віддзеркаленням обсягу фінансово-економічних ресурсів суб'єктів господарювання. Їх можна розглядати як загальні майнові цінності, що належать підприємству і використовуються для отримання прибутку, а також і як економічні ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій і від яких очікуються економічні вигоди в майбутньому.

Формування активів сільськогосподарських підприємств тривалий час є пріоритетним напрямком розвитку виробничої сфери. В умовах затяжної економічної та фінансової кризи дослідження в цьому напрямі мають бути зосереджені на виявленні та усуненні недоцільних та необґрунтованих державних рішень, які негативно впливають на суб'єктів сільськогосподарського виробництва. Теоретичні дослідження особливостей

формування активів сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах повинні бути направлені на узагальнення передового досвіду та розробка рекомендацій щодо покращення їх забезпеченості у усіх формах господарювання аграрного спрямування. Проте дуже важливо, щоб одночасно не нівелювалися інтереси малого та середнього аграрного бізнесу при цьому. Такий підхід підвищить конкурентоспроможність української аграрної продукції на світовому ринку та зміцнить продовольчу безпеку нашої країни.

Тематика дослідження «Організація та шляхи вдосконалення формування та використання активів у фермерському господарстві «Б. М. В.» Львівського району Львівської області» підкреслює актуальність сучасних умов господарювання в аграрній сфері. Слід відмітити, що функціонування фермерських господарств на пряму залежить від наявного у них фінансово-економічного й ресурсного потенціалу. Останній у більшій мірі забезпечується наявними землями сільськогосподарського призначення, основними виробничими фондами (основними засобами, матеріальними й нематеріальними активами). Оборотним активам належить першочергова роль у формуванні витратної частини виробництва основних видів продукції, а це, має вагомий вплив на кінцеві результати діяльності фермерських суб'єктів господарювання. Саме обсяг оборотних активів забезпечує раціональне і ефективне ведення операційної діяльності, не применшуючи значення участі необоротних активів у функціонуванні фермерських господарств.

Така потреба у дослідженні особливостей організації й формування активів господарств зосереджувала навколо себе науковий потенціал як вітчизняних, так і зарубіжних вчених-дослідників. Їх когорту склали Г. Азаренкова, О. Бланк, Ю. Бас, В. Вареник, Л. Драгун, М. Євтушенко, О. Єрмаков, Н. Ізмайлова, В. Кодацький, Г. Крамаренко, Т. Олійник, А. Поддєрьогін, Н. Петрунь та багато інших. Але, як бачимо, ще є доволі багато невирішених питань у нормативно-правовому забезпеченні їх унормування,

та й доцільно дещо скоректувати пріоритети формування активів у господарствах на основі особливих умов їх функціонування в умовах дії воєнного стану.

Метою кваліфікаційної роботи було дослідження теоретичних аспектів економічної сутності активів суб'єкта господарювання, їх класифікація, а також визначення політики формування та використання активів у фермерському господарстві «Б.М.В.» Львівського району Львівської області, яке є базою дослідження.

На цій основі сформовано ряд завдань, які необхідно вирішити під час виконання магістерської роботи:

- охарактеризувати суть і зміст таких понять як „активи”, „оборотні і необоротні активи”, „основні засоби”, „матеріальні і нематеріальні активи”;
- розглянути класифікацію активів та визначити методи їх формування;
- охарактеризувати джерела формування активів господарюючих суб'єктів загалом, і у досліджуваному господарстві зокрема;
- провести фінансово-економічну та організаційну характеристику об'єкта дослідження;
- здійснити розрахунок і вивчення основних показників, що характеризують фінансовий стан фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області й ефективність його функціонування в 2020-2022 рр., і визначити вплив чинників внутрішнього і зовнішнього середовища на зміну значень окремих показників оцінки фінансового стану об'єкта дослідження;
- провести оцінку ефективності формування оборотних та необоротних активів фермерського господарства;
- визначити напрями покращення забезпечення активами об'єкта дослідження.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи виступає фінансово - економічна діяльність фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського

району Львівської області, результати якої відображені у річних фінансових звітах. *Предметом* дослідження виступає комплекс теоретичних й практичних аспектів формування та використання активів у досліджуваному фермерському господарстві, а також умови його ефективного функціонування.

В процесі написання кваліфікаційної роботи за основу були прийняті *загальнонаукові методи*. До їх числа слід зарахувати абстрактно-логічний метод, графічний метод, синтез, монографічний метод, експертні оцінки, коефіцієнтний, економіко-статистичний, порівняльний аналіз, фінансових коефіцієнтів, економіко=математичне моделювання і ін.

Наукова новизна одержаних результатів. Проведені наукові дослідження знайшли своє логічне відображення у окремих елементах новизни:

- набуло подальшого розвитку визначення сутності активів фермерського господарства та обґрунтовано доречність застосування цього поняття у здійсненні характеристики структури його фінансової звітності;

- визначено узагальнюючі показники ефективності використання основних засобів, що необхідні для забезпечення позитивних результатів фінансово-економічної діяльності у фермерському господарстві «Б.М.В.» Львівського району Львівської області;

- визначено напрями покращання забезпечення активами досліджуваного фермерського господарства в частині оптимізації структури його активів та визначення конкретних напрямів управління оборотними і необоротними активами як складової покращення його фінансового забезпечення.

Задля проведення теоретичних та практичних досліджень кваліфікаційної роботи використовувалися аналітичні матеріали, фінансова звітність об'єкта дослідження, інформаційні дані періодичних та інтернетвидань, монографії, нормативно-правова база, навчально-наукова література.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ Й ФОРМУВАННЯ АКТИВІВ

1.1 Економічна характеристика і класифікація активів як об'єкту фінансового управління суб'єкта господарювання

На сьогодні сформувався доволі обширний понятійний апарат визначень сутності активів як економічної категорії. Вітчизняні та зарубіжні науковці, попри уже узагальнений підхід до трактування сутності категорії «активи», продовжують досліджувати його з різних кутів економічної призми, позаяк змінилися організаційно-економічні, фінансово-управлінські, методологічні та ін. аспекти їх формування у різних суб'єктів ведення господарської діяльності. Багато спільних рис і значень знаходять своє вираження в термінах «основні фонди», «фінансові ресурси», «обігові (оборотні) фонди», «майно», «власність» тощо. На цій основі вважаємо за необхідне розпочати висвітлення сутності і значення ключових категорій досліджуваної теми.

Зрозумілим є те, що перша категорія виступає більшою формою вираженості сформованих матеріальних та нематеріальних цінностей суб'єкта господарювання і є відображенням наявних ресурсів у їх власності. Відмітити, що яскравим прикладом майна господарства виступає нерухомість, обладнання, транспортні засоби, інтелектуальна власність та ін., позаяк на ці матеріальні й нематеріальні цінності поширюється право власності на господарський суб'єкт.

На думку вчених Вареник В. М. та Євтушенко Я. С. під терміном «майно» слід розуміти власність організації або окремої особи, яка має грошове вираження і здатна приносити дохід та інші економічні вигоди, що виникли в результаті минулих подій» [8, С. 105]. Майно як правило трактують як комплекс майнових прав та обов'язків, якими розпоряджається їх власник.

Якщо узагальнити думки багатьох відомих вчених-економістів, то більшість з них вважають, що під категорією «майно» слід розуміти економічні ресурси, відображені як майнові цінності, що можуть використовуватися в операційній, фінансовій чи інвестиційній діяльності суб'єкта господарювання з метою максимізації доходів у майбутньому. Однак, на думку Бланка О. І. і ще кількох його однодумців, ця категорія, передусім, характеризує господарські, які контролюються господарюючим суб'єктом в результаті операцій, які повинні будуть в майбутньому принести йому економічні вигоди. Вони розглядають активи як «контрольовані підприємством економічні інтереси, сформовані внаслідок інвестованого в них капіталу, які характеризуються детермінованою вартістю, продуктивністю та здатністю генерувати дохід, постійний оборот яких у процесі використання пов'язаний з чинниками часу, ризику та ліквідності» [5, С. 45-48].

Безбородова Т. В. схильна до твердження, що поняття «активи господарства» доцільно розглядати з організаційно-правового та фінансово-економічного боків, оскільки це допоможе в комплексі дослідити його сутність і дати повну йому економічну характеристику. На думку авторки, економічні критерії якнайповніше відображають економічні основи досліджуваного поняття, позаяк включає в себе грошові кошти і їх еквіваленти, інші фінансові активи, нерухоме майно, нематеріальні активи, рухоме майно і вкладення, запаси і витрати, інші активи, які не відображені у балансів [3, С. 21-23].

Стосовно терміну «активи», то тут відзначимо, що вони зосереджується на економічних ресурсах, які контролюються підприємством і мають виражену у грошовому еквіваленті вартість. Ця категорія оцінює потенціал ресурсів для генерування майбутніх економічних вигод господарства. Також обсяг активів відображає здатність ресурсів приносити дохід або мінімізувати витрати. До їх числа відносимо – грошові кошти,

виробничі запаси, дебіторську заборгованість, нематеріальні активи, основні засоби тощо.

На цій основі приходимо до висновку, що у звуженому розумінні терміну «майно» криється сутність поняття «активи», оскільки активи господарюючого суб'єкта виступає його майном, яке використовується у процесі операційної (виробничої) та інших видів діяльності.

На рис. 1.1 спробуємо відобразити взаємозв'язок майна та активів господарства через призму структури останніх.

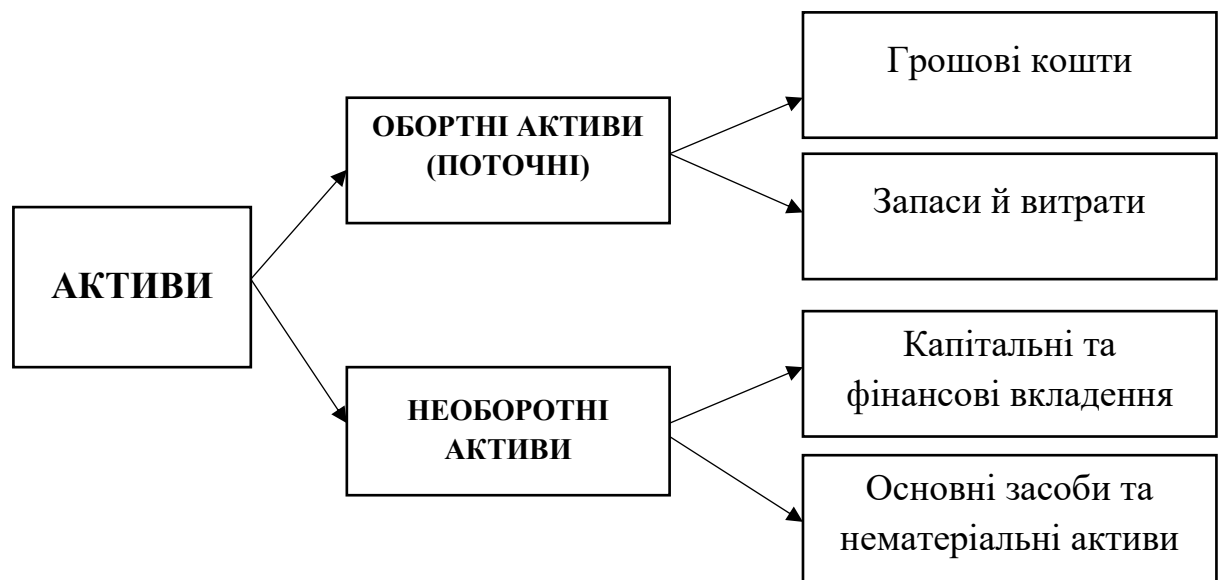

Рис. 1.1 Структура активів суб'єкта господарювання*

*-узагальнено на основі 1,2,3,5 джерел

Зі слів відомого вченого Нагорного Є. О. розуміємо, що "активи - це економічні ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій, які очікують принести підприємству економічні вигоди в майбутньому" [27, С. 229-231]. Автор поділяє активи за формами, що дозволяє йому стверджувати про сферу дії кожної з них на організації функціонування фінансових ресурсів та ефективність їх участі в управлінському процесі. Таким чином вони забезпечують в сукупності злагоджену дію усіх структурних елементів внутрішньогосподарського механізму та оптимізацію надходжень.

Згідно ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» «активи» - ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих

подій, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигод у майбутньому [16].

Цікавим є твердження Олійник Т. В. й Мірошніченка О. В., яке ґрунтується на тому, що для забезпечення ефективної діяльності кожного господарюючого суб'єкта має бути в його власності чи у користуванні майно – економічні ресурси, які є формою вираження майнових цінностей з подальшою експлуатацією і забезпечення виробництва продукції, виконання робіт чи надання послуг [30, С. 73-74]. Отже, не можна недооцінювати роль майна при здійсненні виробничої діяльності не залежно від форми його власності чи виду діяльності суб'єкта бізнесу.

Із даних, відображених на рис. 1 бачимо, що склад активів сформований, виходячи із їх форм – оборотні і необоротні, як і в свою чергу класифікують із позицій структури грошових коштів, запасів, витрат, основних засобів, вкладень. Більш детально цю структуру відобразимо на рис. 1.2.

Рис. 1.2 Склад активів господарюючого суб'єкта*

**-узагальнено на основі 1,2,3,5 і 8 джерел*

Під «поточними активами» потрібно розуміти такі активи, які сприяють організації виробничої діяльності господарюючого суб'єкта. Їх участь у операційній діяльності відзначається безпосередньо у виробничому процесі, а також і при реалізації продукції, товарів чи наданні послуг. Така особливість активів визначає їх місце і роль, сприяє оптимізації процесу виробництва та реалізації продукції, а також мінімізує ймовірність настання непередбачуваних втрат та ризиків.

Згідно НП(С) БО № 8 «нематеріальні активи» - це матеріальної форми, може бути ідентифікований і утримується підприємством з метою використання протягом періоду більш одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях або надання в оренду іншим особам [29].

В надскладних обставинах ведення операційної діяльності – дії військового стану- кожному суб'єкту господарювання дуже важливо якісно здійснювати процес управління активами на кожному етапі виробництва й реалізації продукції. Саме поточні активи є гнучкими у непередбачуваних обставинах, з якими може зустрітися будь-який господарюючий суб'єкт, а саме нестачею власних і позичених фінансових ресурсів, оптимізацією структури їх форм тощо. Процес управління поточними активами, передусім, виконує ключове завдання – системна виробнича діяльність суб'єкта бізнесу. Реалізація цього завдання можлива в ключі забезпечення базових показників фінансового стану такого господарюючого суб'єкта через раціоналізацію співвідношення власних та позичених чи залучених фінансових ресурсів, оптимізацію структури вхідних та вихідних грошових потоків, а також створення необхідних умов задля додаткового залучення фінансових ресурсів.

Обсяг поточних активів господарюючого суб'єкта визначається раціоналізацією виробничих потужностей та фінансовими й комерційними ризиками. Оптимальне співвідношення між останніми сприяє зростанню

рівня рентабельності виробництва та продажу готової продукції. З метою забезпечення цієї вимоги необхідно обрати керівнику такого господарюючого суб'єкта найбільш прийнятний для свого господарства метод управління активами, при виборі якого доцільно враховувати наявні джерела, які формують обсяг оборотних активів та періодичністю їх поповнення.

Процес організації й формування активів господарства повинен базуватися на раціональному їх використанні на тому чи іншому етапі операційної діяльності. І це важливо, позаяк втрата пріоритетності у витрачання тимчасово вільних фінансових ресурсів може сповільнити, а то й, призупинити важливі виробничо-технологічні процеси основного виду продукції, а пошук нових резервів – висвітлить слабкі сторони діяльності господарюючого суб'єкта. Тому не варто недооцінювати головні напрями управління активами на підприємстві, що допоможе при потребі підсилити слабку ділянку додатковими наявними фінансовими резервами.

Головним завдання більшості суб'єктів господарювання виступає оптимізації прибутку при мінімізації витрат, якщо такий суб'єкт не є соціально орієнтованим. Такого співвідношення реально досягнути у випадку, коли є можливим зростання обсягу фінансових ресурсів господарства при зменшенні витрат. Для цього необхідно скоротити обсяг залучення кредитних ресурсів чи інших коротко- чи довгострокових запозичень і ін.

Спробуємо запропонувати своє бачення управління активів для типового господарюючого суб'єкта через призму комплексної системи, сформовану з 4 блоків (напрямів управління активами).

Таким чином, на рис. 1.3 відображено 4 узагальнені напрями управління активами і запропоновані шляхи їх реалізації для типового господарства, які плавно перетікають з одного блоку в інший. Отже, запропонована комплексна система управління активами допоможе обрати

для подальшого свого розвитку або усі, або окремі елементи, які сприятимуть його ефективному функціонуванні в майбутньому.

Як відомо, менеджмент активів вимагає гнучкості у процесі прийнятті рішень на предмет їх додаткового залучення у виробничий процес, оскільки це дозволяє в подальшому зменшувати ймовірність того чи іншого ризику. На думку Євтушевського В. А., оптимальною є ситуація, коли дебіторська заборгованість у господарстві може перекривати кредиторську або зменшувати її обсяг. Такий підхід дозволяє, системно впливаючи на етапи операційної діяльності, одну стадію підсилювати іншою і навпаки [13, С. 111-118].

Рис. 1.3 Комплексна система управління активами господарюючого суб'єкта*

*-розроблено автором із використанням джерел 13 і 8

Саме про це ведемо мову, бо інструменти фінансового управління активами господарства дозволяють використовувати такі дії. У даній ситуації підсилює цю складову контрольованість виробничого процесу, а це, в свою чергу, відображається на зростанні фінансових результатів діяльності суб'єкта господарювання.

Сучасні підходи в управлінні активами підприємства дозволяють зменшувати планові обсяги витрат, тим самим розширюючи додаткові можливості у зміцненні функціонування господарюючого суб'єкта. Оновлене технологічне обладнання, інструменти впливу на оптимізацію виробничих процесів і ін. елементи інноваційних можливостей забезпечують інтенсифікацію виробництва основного виду продукції. Цю ділянку можна підсилити завдяки кваліфікованим спеціалістам з питання управління необоротними активами господарства. Їм потрібно спрогнозувати зростання рівня інтенсифікації виробництва на найближчі 5 р. на основі інформації щодо пріоритетних напрямів амортизаційної політики підприємства, а також перспектив розвитку операційної його діяльності. На переконання Олійник Т. О. та Мірошниченка О. В., для цієї роботи слід за основу брати прогнозні дані динаміки й структури активів, а також їх оновлення, використання та зношеність. І лише тоді можна робити певні припущення на предмет доцільності застосування існуючих чи оновлення основних засобів новими засобами виробництва, а також спрогнозувати обсяги додаткових вкладень фінансових ресурсів для оновлення матеріально-технічної бази. Також доцільно прорахувати обсяг планових надходжень в частині зростання вхідних грошових потоків, у перспективі, щоб бачити приріст доходів та поступове зменшення поточних витрат [30, С. 74-77].

Такий підхід – використання окремих елементів фінансового моніторингу – допоможе в найближчий час спрогнозувати розмір прибутку, і лише тоді на розсуд керівництва господарюючого суб'єкта можливим є його імплементація. У протилежному разі, доцільно залучати фахових спеціалістів із розробки фінансової стратегії підприємства, в якій необхідно передбачити

механізм структуризації пасивів досліджуваного господарства з метою подальшого зменшення їх обсягу.

Серед напрямів, які дозволять оптимізувати структуру пасивів господарства можна запропонувати:

1. За сприятливої фінансової ситуації у господарстві, доцільно достроково зменшити обсяг кредиторської заборгованості і в подальшому обирати позичальників із оптимальним рівнем відсоткових ставок на залучення додаткових фінансових ресурсів у виробничий процес;

2. Узаконеними методами зменшити суми оподаткування в частині переходу на іншу групу оподаткування доходів якщо суб'єкт господарювання перебуває на спрощеній системі оподаткування результатів своєї діяльності;

3. Оптимізувати виробничий процес в частині комп'ютеризації та цифровізації виробничо-технологічних процесів основного й додаткового видів діяльності;

4. Фахово підходити до обсягу залучення обігових коштів для здійснення операційної діяльності, з метою використання його в найоптимальніші часові рамки і ін.

1.2 Джерела формування активів господарюючих суб'єктів

В умовах сьогодення перед усіма господарюючими суб'єктами, незалежно від організаційно-правової форми господарювання, постає питання забезпечення і формування сприятливого середовища задля подальшої діяльності. Беззаперечно, це непростий виклик і виконання цього завдання напряму залежить від впливу внутрішніх та зовнішніх факторів, які впливають як загалом на економічний стан країни, та і опосередковано на функціонування малого та середнього бізнесу.

Питання формування активів суб'єкта бізнесу в непростий для України час посідає одне з ключових на порядку денному його функціонування. І

важливо реально оцінювати свій фінансовий стан, щоб об'єктивно оцінити усі виклики і можливості. Структуризація джерел надходжень повинна бути головним завданням як керівництва, так і фінансово-планового відділу суб'єкта господарювання, задля «втримання на плаву» і подальшого розвитку. На цій основі, передусім, потрібно оптимізувати співвідношення між власними, позиченими і залученими фінансовими ресурсами, а відтак шукати шлях додаткового залучення грошових надходжень.

Із структури пасиву господарюючого суб'єкта видно, що джерела фінансування формують майновий фонд господарства, а співвідношення між власним і залученим капіталом вказує про фінансову стійкість і спроможність в наступному періоді. Згідно загальноприйнятої класифікації, джерела формування активів господарства утворюються за рахунок власних (внутрішніх) і позичених (зовнішніх) грошових надходжень. Головною особливістю їх відмінності виступає те, що отримання капіталу відбувається зсередини чи ззовні. До власних джерел формування активів зараховують зареєстрований, додатковий, резервний капітали й нерозподілений прибуток у процесі функціонування господарюючого суб'єкта.

На рис. 1.4 відображено структуру оборотних активів типового суб'єкта господарювання.

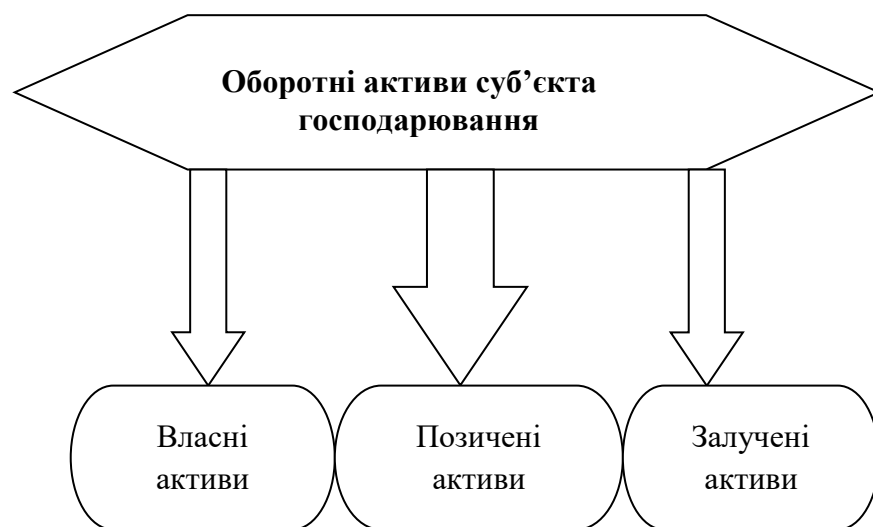

Рис. 1.4 Структура оборотних активів*

*-узагальнено автором роботи

А позикові (позичені) джерела формування активів господарства включають в себе весь обсяг фінансових ресурсів, які на тимчасовій основі перебувають у володінні суб'єктів цього підприємства задля досягнення поставлених цілей чи виконання певного роду завдань. Їх формують коротко- та довгострокові зобов'язання. Джерела формування активів суб'єкта господарювання включають в себе власний і позиковий капітал [1, С. 117-123]. Позитивним моментом виступає те, що у підприємства з'являються додаткові фінансові можливості, однак поряд і х можливостями виникають і зобов'язання, які можуть мати як короткостроковий, так і довгостроковий характер перед державними органами влади, фінансово-кредитними установами, позичальниками чи замовниками.

Як відомо, фінансовою основою діяльності будь-якого господарюючого суб'єкта виступає власний капітал (загальний обсяг власних фінансових ресурсів). Під поняттям «власний капітал» слід розуміти частину активів підприємства, яка залишається в його розпорядженні після відрахування всіх його зобов'язань [23, С. 203-206]. Іншими словами, це те, що належить суб'єкту господарювання після того, як воно сплатило всі свої борги. Власний капітал формується за рахунок:

- внесків засновників при створенні підприємства.
- прибутку, який залишається після сплати податків та інших платежів.
- амортизаційних відрахувань основних засобів.
- резервів, що створюються для покриття можливих втрат.
- обсягу додаткового капіталу, що виникає внаслідок емісії акцій або курсових різниць.

Основними характеристиками, які відображає розмір власного капіталу, є рівень фінансової стійкості, показники рівня привабливості та ступінь залежності суб'єкта господарювання від зовнішніх учасників (кредиторів) [9, С. 111-113].

Слід відмітити, що збільшення розміру власного капіталу в динаміці є сигналом про зростання ринкової вартості господарства, а його зменшення вказує на потенційно можливі фінансові проблеми. І в залежності від співвідношення між власними і залученими фінансовими ресурсами у господарстві, впливають кардинально протилежні управлінські рішення керівництва такого суб'єкта господарювання.

Господарство, яке залучає додаткові фінансові ресурси зміцнює свій фінансовий стан, тим самим забезпечуючи зростання показників фінансової стійкості, платоспроможності, ліквідності та нарощує свій фінансовий потенціал [11, С. 67-69]. Однак, слід дотримуватися співвідношення між власними і залученими ресурсами, позаяк зростання обсягів останніх свідчитиме про зниження важливих фінансових показників його функціонування.

В усіх суб'єктів господарювання спочатку формується розмір зареєстрованого (статутного) капіталу. Це той обсяг грошових коштів, який формується усіма його засновниками на момент реєстрації, а в процесі ведення виробничої діяльності структура власного капіталу змінюється: зменшується обсяг зареєстрованого капіталу, оскільки ці грошові засоби вкладені у виробничі фонди, сировину, матеріали і ін., і цю різницю доцільно компенсувати залученими чи позиченими фінансовими ресурсами. Згодом остання накопичується під час здійснення операційної діяльності, однак на різних етапах виробничого процесу має тенденцію як до зростання, так і до зменшення.

У структурі власного капіталу підприємства знаходять своє відображення акціонерний і пайовий капітали як складники зовнішніх джерел його формування. Пайовий капітал, як правило, представляється у формі грошових надходжень – внесків власників таких паїв [14, С. 88-93]. Такий дохід не суттєво вирізняється за обсягом задля різкого зміцнення фінансового становища господарства, однак до його переваг віднесемо – регулярність і системний характер таких доходів. Розмір акціонерного

капіталу в залежності від організаційно-правової форми господарювання суб'єкта бізнесового середовища залежить від обсягу випуску цінних паперів – акцій, а також ефективного механізму їх реалізації). Іноді у балансів суб'єктів господарювання має місце безоплатна фінансова допомога. Такий вид зовнішніх джерел формування активів не часто зустрічається в сьогоденних умовах господарювання, проте у окремих підприємствах державної форми власності така стаття відображається. Окремою статтею власного капіталу підприємства є інші зовнішні джерела, за допомогою яких формуються активи, є передані матеріальні і нематеріальні цінності. Як правило, такі надходження бувають в тих господарюючих суб'єктів, які через реорганізацію чи зміну організаційно-правової форми господарювання можуть підсилити матеріально-технічну базу новоствореного підприємства [22, С. 317-321]. В таких випадках на безкоштовній основі переходять матеріальні та нематеріальні активи, але обов'язковою умовою є відображення цих цінностей в балансі такого господарюючого суб'єкта.

Отже, у більшості господарств частка позикових фінансових ресурсів коливається в межах від 25 до 40%, позаяк обсяг власного капіталу не дозволяє здійснювати в повній мірі операційну діяльність і розвиватися із запровадженням передового досвіду застосування інноваційної моделі, при цьому забезпечуючи інтенсифікацію виробництва, модернізацію основних виробничих фондів, цифровізацію тощо. Таким чином, задля утвердження своїх ринкових позицій господарству потрібно балансувати із напрямками розвитку та самоокупності, виходячи із пріоритетів його фінансової стратегії.

Задля ефективного управління фінансовими ресурсами господарства передбачається вивчення ряду стратегій фінансування поточних активів. Дослідження ролі та особливостей застосування кожної з них вимагає ґрунтовних знань та аналізу, а також вибору джерел покриття тої частини фінансових активів, яка змінюється. Не усі стратегії стратегічного управління можуть бути використані конкретним господарством, тому віддається

перевага найбільш оптимальній їх кількості. Зазвичай, фінансовій стратегії надається перевага, позаяк вона виступає ключовою частиною стратегічного управління не лише активами, але й усім підприємством.

Під поняттям «фінансова стратегія» доцільно розуміти план, який визначає, як суб'єкт господарювання буде отримувати та використовувати свої фінансові ресурси для досягнення своїх цілей. Найбільш прийнятна фінансова стратегія допоможе підприємству підвищити рівень прибутковості, оптимізувати ризики, забезпечити належний рівень зростання власних фінансових надходжень, а також привернути увагу інвесторів.

Існує багато різних типів фінансових стратегій, а конкретна стратегія, яку обере суб'єкт господарювання, залежатиме від його унікальних цілей і обставин. Проте, спробуємо виокремити спільні елементи успішних фінансових стратегій, серед яких:

- **Формулювання чітко визначених цілей.** Передусім господарюючому суб'єкту необхідно розробити фінансову стратегію, з конкретним баченням того, чого хоче досягти у найближчій перспективі. Цілі повинні бути конкретними, вимірюваними, досяжними, релевантними та обмеженими в часі (SMART).
- **Ретельний аналіз.** Доцільно ґрунтовно проаналізувати наявні фінансові ресурси, а також внутрішні та зовнішні фактори, які можуть вплинути на його діяльність. Це включає аналіз його сильних і слабких сторін, можливостей і загроз (SWOT).
- **Обґрунтовані припущення.** Фінансова стратегія ґрунтується на припущеннях щодо функціонування суб'єкта бізнесового середовища в майбутньому. Такі гіпотези повинні базуватися на ретельному аналізі та бути реалістичними.
- **Релевантність й гнучкість.** Конкретний фінансовий план потрібно складати так, щоб окремі його етапи були взаємозамінними і гнучко адаптуватися до змін у ринкових умовах або інших факторах.

- Ефективність виконання. Навіть найоптимальніша фінансова стратегія для того чи іншого суб'єкта господарювання виявиться неефективною, якщо її не будуть належним чином виконувати. На підприємстві повинна бути створена система для відстеження всього циклу його життєдіяльності та можливістю внесення необхідних коректив.

Розробка та впровадження фінансової стратегії на кожному підприємстві є не простим завданням, але це необхідний крок задля досягнення успіху. Кваліфікованими фахівцями фінансово-планового відділу господарства має відбуватися формування його фінансової стратегії, що допоможе досягти своїх цілей і забезпечити своє довгострокове зростання.

Фінансова стратегія передбачає визначення критеріїв задля аналізу поточної діяльності господарюючого суб'єкта та на цій основі сформувані розуміння подальшого вектору руху в частині подальшого його функціонування [20, С. 52-55]. На основі фахово сформованої фінансової стратегії можна побачити фінансові резерви, що допоможуть більш «м'яко» реагувати на сучасні виклики і реалізовувати нові можливості.

Бас Ю. В. у своїх дослідженнях виокремлює такі моделі фінансування активів для типового підприємства: компромісна, ідеальна, агресивна, консервативна. Вибір тої чи іншої моделі стратегії фінансування активів визначається обсягом довгострокових пасивів, а також на цій основі потрібно розрахувати розмір чистого оборотного капіталу підприємства [2, С. 74].

Дещо іншої класифікації моделей фінансування активів суб'єктів бізнесу притримуються відомі дослідники Берехтіна Л. О. та Бондаренко С. О., згідно їх напрацювань слід їх розподілити згідно джерел фінансування [4, С. 379-380; 6, С. 52-54; 7, С. 49-50]. На рис. 1.5 спробуємо такий поділ моделей фінансування активів схематично відобразити. На рис. 5 охарактеризовано 4 моделі можливих джерел фінансування активів господарства, проте кожен господарюючий суб'єкт обирає найоптимальнішу для себе модель, виходячи із резерву додаткових можливостей подальшого повернення тимчасово залучених фінансових ресурсів. Звісно, найкращою із

усіх запропонованих моделей є перша, проте не завжди є можливість та сформувавши і накопичити обсяг власних грошових надходжень, щоб по мінімуму залучати додаткові. Виходячи із потреб, міцності фінансового стану господарюючого суб'єкта його керівництвом приймаються відповідні рішення щодо диверсифікації джерел залучення матеріальних й нематеріальних активів.

Рис. 1.5 Моделі фінансування активів господарюючого суб'єкта*

*-узагальнено автором роботи на основі 17, 18,19

Однак, окрім імплементації можливих моделей залучення додаткових фінансових ресурсів, не слід забувати і за тимчасово вільні кошти у формі амортизаційних відрахувань. В залежності від виду операційної діяльності та

напрямів розширення виробничих потужностей, окремі підприємства закладають досить солідні суми на амортизаційні відрахування, позаяк систематичне оновлення матеріально-технічної бази їх виробничого процесу вимагає чималих фінансових затрат і для того, щоб безперебійно здійснювати виробничу діяльність, доцільно систематично поповнювати основні фонди господарюючого суб'єкта.

Якщо враховувати і той факт, що ключове завдання нарахування амортизаційних відрахувань полягає у подальшому нарощенні обсягу власного капіталу, а задля фінансування відтворення основних виробничих фондів необхідно цей процес здійснювати на постійній основі, то розуміємо, що капіталізація такого виду доходу відбувається у тривалому часі. Таким чином, розуміємо, щоб відремонтувати виробничі потужності чи уникнути технологічних перебоїв операційної діяльності потрібна велика сума грошових засобів, а акумулюються вони меншими обсягами. Коли немає нагальної потреби в оновленні основних засобів, на розгляд керівництва приймаються виробничі рішення стосовно тимчасового використання обсягу амортизаційних відрахувань в рахунок оновлення оборотного його капіталу.

Іншим способом поповнення оборотного капіталу може виступати розмір залишків коштів та тих грошових надходжень, які перебувають в обігу [12, С. 12-16]. Сюди віднесемо часткову дебіторську заборгованість господарюючого суб'єкта в частині заборгованості заробітної плати. Іноді в рахунок такої мінімальної погрішності господарства закривають питання поточних витрат у короткостроковому періоді. Або якщо є наявні тимчасові залишки грошових засобів, які було заплановано використати для покриття майбутніх платежів, але на потрібний момент часу не використовувалися чи не було такої необхідності, чи грошові засоби скерували з інших резервів господарюючого суб'єкта. Такі грошові резерви можна зайти в якості покриття цільовим фондам на рівні держави та незначну заборгованість бюджету тощо. Такі види фінансових ресурсів утворюють групу

кредиторської заборгованості господарства. Вона іноді доповнює тимчасово власні оборотні фінансові надходження.

Обсяг власного капіталу підприємства разом із зобов'язаннями, взятими ним на довготривалий період, прийнято називати постійними пасивами. Під терміном «постійні пасиви» розуміють це зобов'язання, які не підлягають погашенню протягом одного року. Їх також називають довгостроковими зобов'язаннями. Постійні пасиви, як правило, виникають внаслідок використання господарюючим суб'єктом коштів для фінансування свого зростання або придбання активів. До їх переваг віднесемо:

- забезпечують додатковий доступ капіталу підприємства, що сприяє їх економічному зростанню та самофінансуванню;
- дозволяють зменшити власні витрати на додаткове залучення фінансових ресурсів;
- наявність стійких пасивів робить суб'єкт господарювання в очах інвесторів більш привабливою, позаяк свідчить про ефективну фінансову політику і систематичний пошук нових можливостей за наявних вхідних грошових потоків.

Поряд із перевагами вважаємо за необхідне зацентувати у вагу на тому, що наявність стійких пасивів збільшує фінансові ризики підприємства, а в разі невчасного їх повернення існує загроза сплати додаткових відсотків. Такі недоліки їх наявності обмежують фінансову гнучкість господарства, а також знижують їх рівень дохідності.

Коли для виконання ключових завдань у господарстві бракує фінансових ресурсів, виникає необхідність у додатковому їх залученні. Як правило, в нагоді стають короткострокові банківські кредити й позики, оскільки з'являється можливість у господарства поповнити сировинні запаси, придбати необхідні матеріали чи покрити тимчасові «прогалини» дефіциту власних оборотних фінансових ресурсів.

До джерел формування оборотного капіталу господарюючого суб'єкта належать структурні елементи власного капіталу згідно статей пасиву його балансу.

Далі як складову джерел формування активів господарства розглянемо кредиторську заборгованість, сутність якої полягає у сформованій сумі грошових засобів, яку суб'єкт господарювання заборгував іншим юридичним або фізичним особам. Вона виникає внаслідок отримання товарів, робіт або послуг з відстрочкою платежу. Вона може бути виражена у формі поточної (повернутої впродовж року позиченої суми коштів) та довгостроковою (понад 1 р. відбуватиметься її погашення).

Виникає кредиторська заборгованість через:

- Придбання товарів або послуг з відстрочкою платежу – найпоширеніший спосіб виникнення кредиторської заборгованості.
- Отримання авансу від покупця. Якщо покупець перераховує аванс за товар або послугу, яка буде надана в майбутньому, у підприємства виникає кредиторська заборгованість перед покупцем.
- Нарахування зобов'язань – тоді коли окремі форми зобов'язання, наприклад, заробітна плата або податки, нараховуються протягом певного періоду, але сплачуються пізніше.

Наявність кредиторської заборгованості згідно діючих вимог розрахункових операцій, як правило, зустрічається практично в кожному господарстві не залежно від організаційно-правової форми господарювання, проте потрібно слідкувати, що вона не була в статусі «протермінованої».

Прострочена кредиторська заборгованість може призвести до серйозних проблем для підприємства, таких як штрафи, пені, погіршення кредитної історії та втрата ділової репутації. Щоб уникнути цих проблем, важливо вжити заходів для запобігання простроченню платежів.

На рис. 1.6 запропоновані узагальнені кроки як не допустити протермінування кредиторської заборгованості. Можливо не усім господарюючим суб'єктам варто усіх їх приймати до уваги, однак

використання хоча б кількох допоможе мінімізувати негативні наслідки на їх функціонування.

На думку автора роботи, запобігання простроченню кредиторської заборгованості є важливим аспектом провадження бізнесової діяльності. Вживаючи конкретних заходів для ефективного управління своїми зобов'язаннями, господарству вдасться підтримувати свою кредитну історію, уникати штрафів та пені, а також захищати свою ділову репутацію.

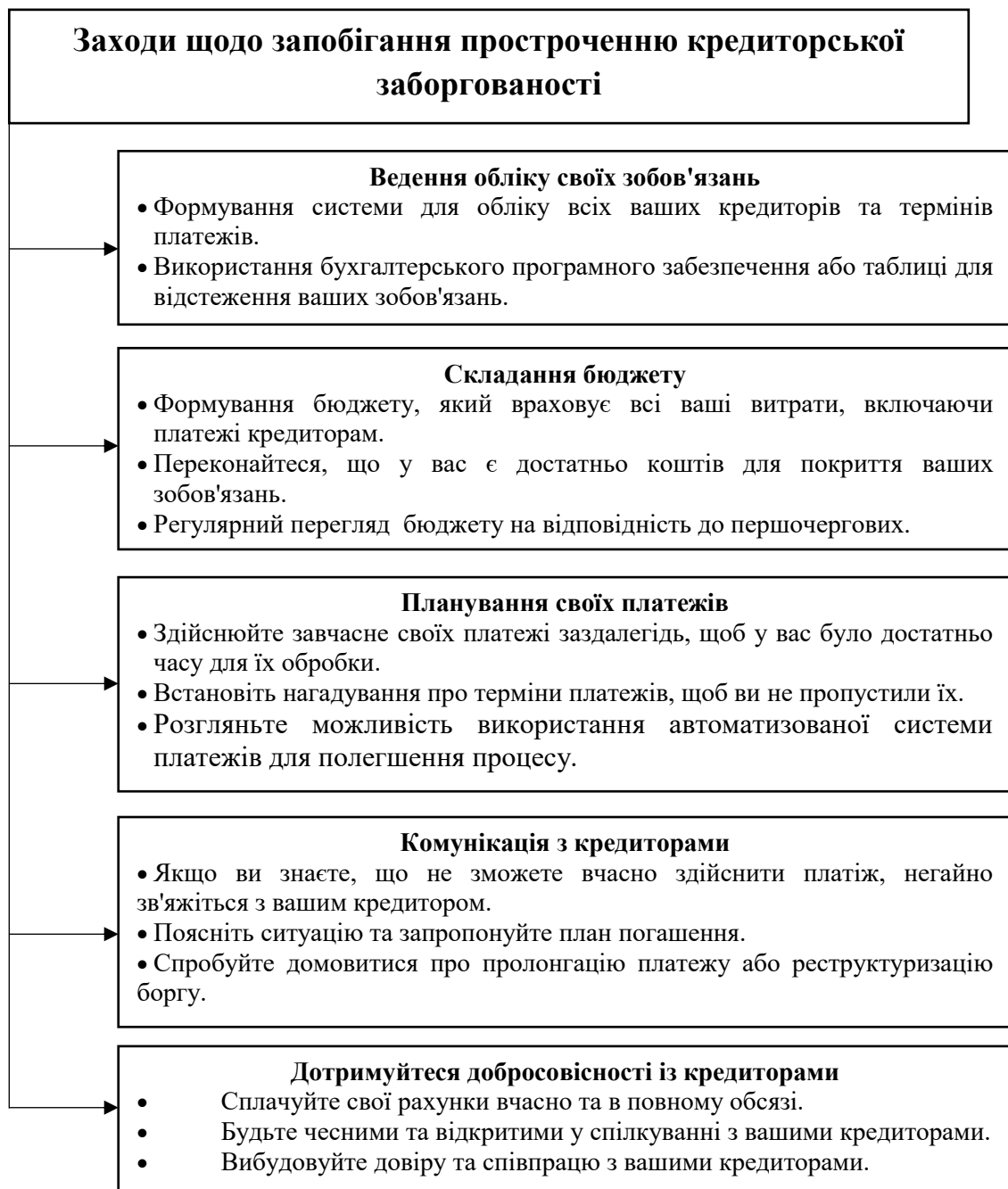

Рис. 1.6 Заходи щодо запобігання простроченню кредиторської заборгованості*

**-узагальнено автором роботи*

Задля здійснення виробничої діяльності у господарюючого суб'єкта повинні бути у власності чи розпорядженні поряд із оборотними і необоротні активи, які збільшують собівартість виготовленої продукції. Вони відображаються в окремих статтях балансу господарства, як правило, у розділі «Основні засоби». Ця категорія за економічним змістом представлена засобами праці, які мають речову форму у вигляді фізичних об'єктів з можливістю експлуатації понад одного року чи операційного циклу (у випадках, якщо виробничий процес триває понад вказаний термін). Основні засоби використовуються багаторазово, а вартість переносять на поступово у формі додаткових витрат новоствореної продукції (виконаних робіт, наданих послуг) впродовж періоду корисного їх використання.

За загальновиробничим призначенням основні засоби бувають виробничі (ті, які беруть участь у виробничому процесі) й невиробничі (такі основні засоби, що їх роль зводиться безпосередньо до обслуговування виробничого процесу й невиробничих потреб господарюючого суб'єкта). Якщо аналізувати стан зносу основних засобів, то вони можуть бути як нові, так і вживані (попередньо введені в експлуатацію і виконують свої основні функції у виробничому процесі), так і такі, які вичерпали свої можливості і не підлягають подальшій експлуатації, їх, зазвичай, списують.

Відомо, що впродовж тривалого часу спостерігається тенденція до зростання обсягів фінансових активів у формі різних видів цінних паперів та інвестиційних вкладень, звісно ж вони залучаються на тривалий період часу із подальшою можливістю отримання додаткових фінансових ресурсів у формі дивідендів, відсотків тощо. Також згадаємо і про дебіторську заборгованість, яка тимчасово збільшує розмір «фінансового майна» суб'єкта бізнесового середовища.

Додаткове нарощення обсягів необоротних активів вимагає ґрунтового рівня знань та ефективного управління ними, позаяк від цього залежить обсяг сформованих вхідних грошових потоків та подальшим їх використанням. Тому до цього процесу доцільно віднестися відповідально, при цьому, контролюючи усі сфери їх дії та поетапність їх залучення в операційній діяльності. На рис. 1.7 відобразимо способи підвищення ефективності використання необоротних активів.

Вважаємо, що запропоновані заходи допоможуть використовувати необоротні активи з максимальною віддачею, позаяк вони виступають основою операційної діяльності господарюючих суб'єктів не залежно від організаційно-правової форми господарювання. Від ефективності їх експлуатації на пряму залежать кінцеві результати діяльності суб'єктів ведення бізнесу, однак слід враховувати також їх терміни експлуатації, раціонально їх використовуючи та оновлюючи.

На усіх етапах та стадіях виробництва основного і допоміжного видів продукції необхідно звертати увагу на особливості формування потрібного обсягу необоротних активів, процес їх експлуатації, огляд технічного стану та плану їх модернізації чи ремонту, ліквідацію зношених чи уже непридатних на виробничі потреби і ін [24, С. 72-75]. Це можуть бути як поточні перевірки стану обладнання, технічних параметрів виробничих потужностей, якості виробленої продукції, обсягу понесених витрат тощо, так і наступна форма контролю.

Остання категорія проявляється у контролі, який здійснюється після завершення певного етапу роботи або процесу і має на меті оцінку результативності виконаної роботи, виявлення недоліків та помилок, вжиття відповідних заходів задля покращення ситуації – у разі такої потреби, а також на цій основі – розробку плану дій рекомендаційного характеру на перспективу. Така форма контролю може стосуватися як усього виробничого процесу, так і окремих виробничих ланок, або ж проводитися вибірково [17, С. 50-51; 34, С. 78-81].

Рис. 1.7 Можливі способи підвищення ефективності використання необоротних активів у господарстві*

*-узагальнено автором роботи

Далі пропонуємо план дій фінансового менеджера господарюючого суб'єкта щодо потреби у фінансових ресурсах при формуванні та утриманні необоротних активів.

1. Оцінка потреби у фінансових ресурсах:

- Визначення обсягу необхідних інвестицій в необоротні активи.
- Розрахунок вартості придбання, будівництва, монтажу необоротних активів.
- Визначення витрат на утримання та експлуатацію основних засобів.

2. Аналіз джерел фінансування:

- Внутрішні джерела: власний капітал, прибуток, амортизаційні відрахування.

- Зовнішні джерела: кредити, позики, гранти, лізинг.

3. Вибір оптимального джерела фінансування:

- Врахування вартості джерела фінансування.

- Оцінка ризиків, пов'язаних з джерелом фінансування.
- Відповідність джерела фінансування цілям підприємства.

4. Розробка плану залучення фінансових ресурсів:

- Визначення необхідної суми фінансування.
- Визначення термінів залучення фінансування.
- Вибір способу залучення фінансування.

5. Реалізація плану залучення фінансових ресурсів:

- Переговори з кредиторами, інвесторами.
- Оформлення документів.
- Отримання фінансових ресурсів.

6. Контроль за використанням фінансових ресурсів:

- Слідкування за цільовим використанням коштів.
- Аналіз ефективності використання інвестицій.
- Коригування плану залучення та використання фінансових

ресурсів за необхідності.

Таким чином, приходимо до висновку, задля підвищення ефективності прийняття відповідних управлінських рішень на основі здійсненого контролю, фінансовий повинен самостійно проаналізувати потребу у фінансових ресурсах, при цьому обираючи найоптимальніші джерела їх фінансування у відповідності із визначеними ключовими завданнями розвитку господарства згідно фінансової стратегії, а також звертати увагу на фінансові можливості господарюючого суб'єкта. Лише за таких умов можна досягнути ефективності у використанні як власних, так і залучених фінансових ресурсів.

Отже, на основі здійсненого аналізу висвітленої інформації, спробуємо розкрити хоча б головні фактори, які впливають на процес формування і використання активів господарюючих суб'єктів. А саме:

1. Системна нестача власних фінансових ресурсів, яку доводиться вирішувати, у більшості випадків, додатковим залученням позикових грошових засобів;

2. Низький рівень фінансових вкладень у операційну діяльність господарств, оскільки в поодиноких випадках ця частка є доволі мізерною, а у більшості господарюючих суб'єктів – взагалі відсутня.

Це такі дві основні перешкоди, які дедалі частіше зустрічаються у підприємствах, і тому необхідно приймати швидкі управлінські рішення з метою підвищення рівня ліквідності необоротних активів, що допоможе у майбутньому збільшити грошовий потік задля обслуговування виробничої діяльності, а також вживати заходи щодо зростання кон'юнктури товарного ринку задля підвищення рівня ефективної їх експлуатації.

1.3 Методика дослідження формування і використання активів

Як відомо, необхідно-достатній обсяг активів та їх оптимальна структура прямопропорційно впливають на динамічні процеси розвитку та зміцнення ринкових позицій господарюючого суб'єкта. Саме тому до визначення їх розміру необхідно підходити, виходячи із реальної їх потреби та безпосередньої участі у виробничому процесі господарства, яку визначають спеціалісти фінансово-планового відділу, виходячи із співвідношення форм та видів наявних активів, а також із продуктивності та планових обсягів вхідних грошових потоків на перспективу. Використання такого механізму планового розрахунку технічних можливостей основних засобів та інших нематеріальних активів, потенційні виробничі можливості та можливий обсяг виготовленої продукції за наявних фінансових ресурсів допоможе ефективно організувати усі ланки операційної діяльності та спрогнозувати рівень доходу від виробництва обраного виду продукції.

Однак, вибір тих чи інших інструментів наукового дослідження процесу формування та використання активів сприяє аналіз існуючих методів, способів та методик, які існують у сучасному портфелі фінансового аналізу. Методику дослідження вище згаданого процесу обирають на основі розширеної оцінки загальнонаукових та специфічних методів наукового

пізнання з метою висвітлення усіх переваг та недоліків кожного з них і подальшому виборів найоптимальніших із них задля подальшого використання при виконанні кваліфікаційної роботи [6, С. 51; 10, С. 214-218]. Обираючи ту чи іншу методику, спосіб чи метод, ставимо собі за мету із їх використанням найповніше висвітлити обрану тематику, різносторонньо вивчити порушене питання та сформувані, на наш погляд, найприйнятніші напрями удосконалення досліджуваної проблеми.

Як уже згадувалося, методи наукового дослідження бувають загальнонаукові й специфічні, за допомогою яких можемо висвітлити досліджуване питання [10, С. 219].

Узагальнену методологію наукового пізнання формують методи теоретичного пізнання й діалектичні постулати як загалом, так і певного явища чи дії зокрема. Якщо мова йде про конкретну методику вивчення того чи іншого явища, то вона базується на специфічних інструментах однієї чи кількох наук, а також особливостях їх пізнання в частині опрацювання конкретних методів. Таким чином формуються додаткові (незначні, мінімальні) на основі уже існуючих теорії положень узагальнених наук або ж індивідуальних (поодиноких) методів наукового пізнання для конкретного процесу чи явища.

Застосування узагальнених та індивідуальних методів наукового пізнання дозволяє більш глибоко вивчити досліджувану проблематику і саме тому виступає одним із непростих завдань, позаяк їх використання дає можливість досягнути поставленої мети при виконанні кваліфікаційної роботи.

Загальнонаукові методи дослідження використовуються в усіх галузях науки і пізнання. До них відносять:

- ✓ спостереження -це цілеспрямоване сприйняття об'єкта дослідження з метою його вивчення;
- ✓ порівняння – це виявлення схожих явищ та відмінностей між об'єктами дослідження;

- ✓ аналіз – це розчленування об'єкта дослідження на складові частини для їх детального вивчення;
- ✓ синтез – розуміємо як об'єднання складових частин об'єкта дослідження в єдине ціле;
- ✓ абстрагування – це виділення суттєвих ознак об'єкта дослідження та відволікання від несуттєвих;
- ✓ узагальнення - виявлення загальних закономірностей на основі вивчення окремих випадків;
- ✓ індукція - формування загального висновку на основі вивчення окремих випадків;
- ✓ дедукція - це формулювання індивідуальних (окремих) із загального положення.
- ✓ Моделювання - створення моделі об'єкта дослідження для його вивчення [36, С. 9-11].

Якщо мова йде про специфічні методи дослідження, то особливістю є те, що їх використовують в певних галузях наукового дослідження. Серед числа економічних методів дослідження специфічного пізнання розрізняють

- метод економіко-математичного моделювання Сутність його полягає у створенні математичних моделей економічних процесів для їх вивчення;
- балансовий метод. Забезпечує вивчення економічних явищ на основі балансів, які відображають співвідношення між різними економічними показниками;
- індексний метод дозволяє досліджувати динаміку економічних явищ за допомогою індексних величин;
- метод порівняльного аналізу застосовують у тих випадках, коли потрібно порівняти економічні показники різних організаційно-правових форм господарювання, галузей тощо.

Для загального уявлення про різносторонність можливого наукового дослідження загальнонаукові та специфічні методи підходять, проте якщо

мова йде про більш глибокий аналіз загальних тенденцій економічних явищ в частині формування системи організаційного забезпечення координації активів, то слід сформувавши комплексний підхід до досягнення поставлених цілей наукового дослідження.

Спробуємо запропонувати узагальнений механізм аналітичної системи, яка покращує процес організації та формування активів господарюючого суб'єкта. На рис. 1.8 описані поетапні кроки для імплементації аналітичної системи з метод ефективного прийняття рішень стосовно організації та формування активів у господарстві.

Рис. 1.8 Аналітична система для прийняття ефективних управлінських рішень щодо організації та формування активів господарюючого суб'єкта *

*-узагальнено автором роботи

У інструментарію методик і методології задля здійснення налізу активів виокремлюють традиційні методи фінансово-економічного аналізу. До їх числа слід віднести: метод абсолютних й відносних різниць, методи порівняння й укрупнення, графічний метод, методика ланцюгових підстановок тощо [36, С. 9-10]. Поряд з вищезгаданими методами часто в комплексі використовують економіко-математичні методи, бухгалтерські методи, а також і такі методи які відображають статистичні підсумки здійсненого аналізу.

Стосовно більш конкретних форм аналітики активів, які беруть участь у операційній діяльності суб'єкта бізнесу, вирізимо абсолютні та відносні показники його діяльності. Останні необхідні задля співставлення із основними величинами, і формулюванні відповідних пропозицій щодо позитивних чи негативних зміна їх значень у динаміці. Такий підхід можна використовувати як до узагальненого значення ефективного формування активів по підприємству, так і в розрізі їх форм та видів зокрема.

Узагальнений механізм аналізу всього обсягу активів передбачає:

- ✓ визначення найбільш питомої частки активів у їх загальному обсязі, а також порівняння з метою подальшого аналізу;
- ✓ розподіл активів на оборотні та необоротні, а також визначення найбільшого їх обсягу у кожній із форм;
- ✓ визначення залежності при здійсненні організаційних аспектів їх формування у залежності від обсягу дебіторської заборгованості, а також предметність забезпечення платіжної дисциплін усіх дебіторів такого суб'єкта господарювання;
- ✓ аналіз динамічних процесів формування та використання обсягів активів господарства та вивчення системи факторів, які мали негативний вплив у цьому процесі й безпосередньо вплинули на зниження обсягів сформованих активів;
- ✓ аналіз ефективності використання усіх активів суб'єкта бізнесу;

✓ формулювання узагальнених рекомендацій на предмет оптимізації структури активів господарства задля подальшого нарощення їх обсягів в частині пошуку найоптимальніших фінансових резервів [5, С. 227-231].

Слід відмітити, що з метою більш глибокого дослідження реального стану наявних активів у господарстві, доцільно здійснювати аналіз тенденцій їх формування. Для цього співставляють темпи приросту середньої величини активів із середніми темпами приросту планових показників фінансових результатів діяльності досліджуваного господарства, як то обсяг виручки від реалізації виробленої продукції, рівня валового чи чистого прибутку тощо.

Планова система організації та формування активів виступає основою комплексної системи управління діяльністю господарюючого суб'єкта у формі складання фінансових планів й нормативних показників задля сприяння його розвитку в частині подальшого забезпечення його необхідним обсягом фінансових ресурсів, майном тощо [15, С. 11-13]. Процес фінансового планування, зазвичай, здійснюється у формі поточного, оперативного чи стратегічного планування його діяльності. Однак, слід наголосити на тому, що усі форми ці повинні доповнювати одна одну, лише такий підхід допоможе фахово підійти до здійснення такого планування, а дотримання вказаної послідовності сприятиме взаємодії між собою та кореляції результатів такого аналізу.

РОЗДІЛ 2
ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА
ВИКОРИСТАННЯ АКТИВІВ У ФЕРМЕРСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ
«Б.М.В.» ЛЬВІВСЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1 Аналіз організаційно-господарської та економічної діяльності
фермерського господарства

При проведенні оцінки загального економічного стану суб'єкта господарювання, необхідно особливо звертати увагу на його операційну (виробничу) діяльність впродовж певного періоду часу. Такий підхід допоможе фахово проаналізувати усі особливості його діяльності та зробити обґрунтовані та об'єктивні висновки стосовно фінансово-економічних результатів функціонування.

Досліджуване нами фермерське господарство «Б.М.В.» сьогодні згідно оновленого адміністративно-територіального поділу віднесене до Львівського району, хоча на момент створення (13 лютого 2001 р.) формувало кількісний вигляд суб'єктів аграрного бізнесу Перемишлянського району Львівської області. Якщо говорити про його географічне розташування, то виробничі потужності господарства знаходяться у с. Болотня, тобто це не повних 50 км від Львова. Таке місце знаходження фермерського господарства сприяє налагодженню логістичних і географічних маршрутів із обласним центром, навколишніми адміністративно-територіальними одиницями новоутвореної Перемишлянської територіальної громади.

Село, в якому здійснює свою виробничо-господарську діяльність досліджуване господарство, розташоване у районі східного напрямку територіальної громади, і становить менше 10 км від м. Перемишляни.

У фермерському господарстві «Б.М.В.» основним видом діяльності є вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур (код 01.11). Слід відмітити, що досліджуване господарство

займається ще додатково, окрім основного виду діяльності, вирощуванням овочів та баштанних культур, коренеплодів і бульбоплодів (код 01.13); вирощуванням ягід, горіхів, інших плодових дерев і чагарників (код 01.25), а також розведенням великої рогатої худоби молочних порід (код 01.41). Виходячи із вище викладеної інформації, видно, що діяльність об'єкта дослідження є різносторонньою у сфері рослинництва, плодоовочівництва, а також тваринництва.

Рельєфність території, на якій здійснює свою діяльність фермерське господарство «Б.М.В.», можна вважати помірною, оскільки є низинні ділянки, які плавно підвищуються, що сприяє ефективному розподілу місцевості між зерновими культурами та багаторічними насадженнями. Також досліджувані території підприємства зрошуються наявними вододілами різних розмірів та місць розташування.

Природно-кліматичні умови сприятливі для ведення господарської діяльності, позаяк територія господарства наближається до помірно-теплого й більш вологого клімату. Для основного виду діяльності фермерського господарства «Б.М.В.» така кліматична зона вибрана не випадково, оскільки у ній є достатня кількість опадів задля вирощування зернових, бобових та олійних культур. Також важливим моментом цієї кліматичної зони виступають помірні рівні температури повітряних мас, що сприяє вирощуванню овочів та баштанних культур. Помірні температурні режими виокремлюють теплі літні місяці без різких змін повітряних мас в частині рясних опадів чи перепадів температури повітря. Для озимини добрими є м'які зими з помірним зниженням температури, де снігово-льодовий покрив не товстий, що дозволяє насадженням «дихати» і не дозволяє «запарюватися» осіннім посівам.

За даними гідромедцентру, середньорічна температура повітря становить $+9,1^{\circ}\text{C}$ (табл.2.1).

Із проаналізованих даних, відображених у табл. 2.1 бачимо, що доволі помірні температурні режими у кліматичній зоні, де здійснює виробничу

діяльність фермерське господарство. Треба відмітити, що у 2020-2022 рр. на поверхні ґрунту у зимовий період мінімальні температури були $-11-15^{\circ}\text{C}$. Це мова йде про поверхню ґрунту, а глибина промерзання є різною в залежності від рельєфу ділянки, проте не перевищувала 35 см за досліджуваний період. Це хороші умови для озимих зернових культур, у яких період вегетації приблизно 160 днів в наших умовах за середньодобової температури повітря більше 11°C .

Таблиця 2.1 - Середньорічні температурні дані та об'єми опадів у фермерському господарстві «Б.М.В.» Львівського району Львівської області впродовж 2020-2022 рр.

Показники	Місяці											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Температурні дані, градуси	-6,5	-3,1	+2,1	+9,8	+14,1	+19,1	+24,6	+22,7	+18,2	+11,4	+8,8	+3,5
Опади, мм	48,5	50,1	52,9	64,3	79,1	119,2	132,7	96,3	68,1	60,8	55,1	46,6

Такі результати дослідження є цінними для досліджуваного господарства, позаяк є можливість спеціалістами враховувати ці особливості та умови, і планувати майбутню урожайність в найближчий період.

Слід відмітити, що клімат в регіоні більш теплий, саме тому днів, у яких немає ні морозів, ні приморозків сягає 155-172 дні у році, а сума позитивного температурного режиму коливаючись збільшується від 2400 до 2650°C . Таким чином приходимо до висновку, що регіон, у якому розташоване досліджуване господарство характеризується помірною кількістю опадів і на кінець 2022 р. їх обсяги були в межах 690-700 мм. Літній період часу характеризується більшою кількістю опадів, ніж взимку, а це, в свою чергу, позитивно впливає на ріст культур у більш посушливий період. Проте, територія, в якій здійснює свою виробничу діяльність фермерське господарство «Б.М.В.» характеризується доволі високим рівнем вологості. По окраїнах села вона сягає рівня 80-85%.

На підставі досліджень типів ґрунтів у регіоні дослідниками і науковцями Львівського національного університету природокористування, у більшій половині з них відзначається доволі високий рівень кислотності. Серед видів наявними є: дерново-середньопідзолисті, поверхнево-оглеєні; середньо-суглинкові; дерново-сильнопідзолисті оглеєні; лучні опідзолені глейові та слабо-дерново глейові, середньо суглинкові ґрунти. Це такий досить детальний перелік ґрунтів, однак через те, що високий рівень кислотності в них наявний, мікроорганізмам не дуже комфортно в них знаходитися, саме тому їх стан можна назвати пригнічений, а це негативно впливає на біологічну активність ґрунтів. Ця особливість ґрунтового покриву території, на якій здійснює своє дослідження фермерське господарство сприяє інтенсивності ведення сільськогосподарського виробництва, сприяє вирощуванню як ярих, так і озимих культур з груп – зернових, овочевих, технічних.

Обов'язковою умовою здійснення операційної діяльності для фермерського господарства «Б.М.В.» є наявність земельних ресурсів і бажано, щоб землі сільськогосподарського призначення перебували у власності господарюючого суб'єкта, бо це сприятиме максимізації прибутків і не витратимуться грошові засоби на орендну плату такого виду основних засобів. Відомо, що на інтенсифікацію виробництва впливають розвиток продуктивності праці, ефективність використання наявних фінансових ресурсів, матеріально-технічна база тощо.

Під «структурою земельних угідь» розуміють співвідношення різних типів земельних угідь у певній місцевості, яке може бути виражено у відсотках або у вигляді частки.

Структура земельних угідь важлива, оскільки вона впливає на те, як земля може використовуватися. Структура земельних угідь може бути визначена за допомогою низки факторів, включаючи:

- Клімат регіону, який відіграватиме важливу роль у типах земельних угідь, які можуть там існувати.

- Топографія регіону також впливатиме на типи земельних угідь, які можуть там існувати. Наприклад, круті схили, ймовірно, будуть покриті лісами, тоді як рівні ділянки, ймовірно, будуть використовуватися для сільського господарства.

- Тип ґрунту в регіоні також впливатиме на типи земельних угідь, які можуть там існувати.

- Людська діяльність важлива структурі земельних угідь у регіоні.

- Структура земельних угідь може змінюватися з часом у міру зміни факторів, які її визначають. Наприклад, у регіоні, який швидко розвивається, може спостерігатися зменшення лісів і збільшення орних земель.

У табл. 2.2 спробуємо відобразити склад і структуру земельних угідь фермерському господарстві «Б.М.В.» Львівського району Львівської області.

Таблиця 2.2 – Склад і структура земельних угідь фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області впродовж 2020-2022 рр.

Показник	Площа, га			Структура, %			2022 р. у % до 2020 р.
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	
Загальна площа земельних угідь	238	238	238	100	100	100	-
Землі с.-г. призначення	209	209	209	87,8	87,8	87,8	-
В т.ч.: рілля	178	184	195	85,2	88,0	93,3	109,5
сінокоси	26	20	11	12,4	9,6	5,3	42,7
пасовища	5	5	3	2,4	2,4	1,4	58,3

На основі проаналізованої інформації, результати аналізу якої відображені у табл. 2.2 хочемо відмітити, що найбільша питома вага серед земельних угідь відводиться землям сільськогосподарського призначення або 87,8% впродовж 2020-2022 рр. Така тенденція є стійкою впродовж досліджуваного періоду, про що свідчать їх площі, тим самим вказуючи на стійку тенденцію до обробітку цього виду угідь. Якщо більш детально аналізувати структурні зміни по видах земель сільськогосподарського

призначення, то відмітимо, що площі сінокосів у 2022 р. зменшилися на 57,3% у порівнянні із 2020 р. аналогічно як і площі, під якими знаходяться пасовища – з 2,4% у 2020 р. до 1,4% - у 2022 р. або на 41,7% відповідно. Проте, маємо із зрушення у сторону збільшення. Так, у 2022 р. найбільша питома вага належала ріллі або на 9,5% зросли впродовж 2020-2022 рр. На основі аналізу такої цифрової інформації, підсумовуючи констатуємо, що такі зміни у структурі земельних угідь фермерського господарства «Б.М.В.» спричинені інтенсифікацією сільськогосподарського виробництва в частині впровадження в операційну діяльність нових сучасних технологій, що сприяють оптимізувати технологічний процес виробництва та реалізацію сільськогосподарської продукції, підвищення кваліфікаційних характеристик трудових ресурсів (персоналу господарства), а також перспектив для додаткового залучення вхідних грошових потоків у формі інвестиційних фінансових ресурсів. Також не слід забувати і про запровадження ощадної системи сівозмін із використанням почерговості посіву різних типів культур. Таким комплексний підхід сприятиме зростанню урожайності сільськогосподарських культур.

У понятті «спеціалізація господарства» слід вбачати процес Зосередження виробництва на певних видах продукції або послуг – виробництві одного чи кількох видах сільськогосподарської продукції в частині зменшення виробничих ліній інших (додаткових) видів продукції [37, С. 131-134]. Це може вказувати на ефективне використання наявних фінансових ресурсів та максимальна ефективність їх використання. Як правило, обирають найменш затратний вид продукції із найбільшою відповідністю цільовим економічним чи природним умовам [31, С. 99-114].

До переваг досліджуваного економічного процесу відносимо зростання продуктивності праці за рахунок концентрації зусиль на певних видах діяльності, підвищення якості продукції за рахунок спеціалізації кадрів і обладнання, зниження собівартості продукції в частині економії на масштабах виробництва, а також підвищення конкурентоспроможності

вибраного основного виду чи видів продукції за рахунок випуску продукції або послуг, які відповідають потребам ринку.

Якщо говоримо про переваги спеціалізації, то хочемо застерегти і від можливого зниження стійкості до змін у ринковому середовищі, яке залежність від попиту на певний вид продукції або послуги, збільшення ймовірності настання ризиків при несприятливих умовах на ринку можливі значні збитки, а також зниженні диверсифікації сільськогосподарського виробництва.

Виокремлюють такі види виробничої спеціалізації: загальногосподарську й внутрішньогосподарську. Перша визначає основний напрямок діяльності підприємства та враховує природно-економічні умови регіону, попит на ринку, наявність ресурсів (трудових, матеріальних, фінансових), а також окремі аспекти державної політики [18, С. 13-14].

За допомогою внутрішньогосподарської спеціалізації можна провести розподіл праці всередині підприємства, позаяк забезпечує ефективне використання ресурсів, підвищує продуктивність праці, знижує собівартість продукції та сприяє покращенню якості виробленої продукції. Її видами є предметна, подетальна, технологічна й функціональна спеціалізації [21, С. 271-274].

Отже, спеціалізація виробництва виступає важливим фактором підвищення його ефективності, а правильний її вибір дозволяє суб'єкту господарювання підвищити конкурентоспроможність, знизити собівартість продукції, покращити якість продукції й максимально ефективно використовувати наявні ресурси.

З метою визначення загальногосподарської спеціалізації використовує ключові їх показники. Так основним показником загальногосподарської спеціалізації виступає структура товарної сільськогосподарської продукції, а внутрігосподарської – структура валової продукції. Пропонуємо розрахувати рівень спеціалізації фермерського господарства «Б.М. В.» за наступною формулою:

$$P_{сп} = \frac{T_{гал}}{T_{госп}} * 100 \quad (2.1)$$

де $P_{сп}$ – рівень спеціалізації господарства, %

$T_{гал}$ – вартість товарної продукції головних галузей, тис. грн.

$T_{госп}$ – вартість товарної продукції господарства, тис. грн [26, С. 113-118].

Відмітимо, що упродовж 2020-2022 рр. основним видом діяльності, як і у попередньому звітному періоді, є вирощування технічних й зернових сільськогосподарських культур.

Таблиця 2.3 – Оцінка виробничого напрямку та спеціалізації фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області впродовж 2020-2022 рр.

Вид продукції	Вартість товарної продукції, тис. грн			Структура, %			Відхилення структури 2022 р. до 2020 р. , +/-
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	
Зернові та зернобобові культури	207,2	225,4	214,8	85,2	87,0	85,4	0,2 п
Ріпак	29,1	25,9	19,9	12,0	10,0	7,9	-4,1 п
Інша продукція рослинництва	6,9	7,8	17,0	2,8	3,0	6,8	4,0 п
РАЗОМ по рослинництву	243,2	259,1	251,7	64,1	65,3	62,9	-1,2 п
ВРХ молочних порід	114,4	107,5	123,6	30,1	27,1	34,0	3,9 п
РАЗОМ по тваринництву	114,4	107,5	123,6	30,1	27,1	34,0	3,9 п
<i>Реалізація іншої продукції, робіт і послуг</i>	21,9	30,4	24,9	5,8	7,6	3,1	-2,7 п
ВСЬОГО	379,5	397,0	400,2	100	100	100	X

Отже, із даних, які сформували таблицю 2.3 бачимо, що виробничим напрямом діяльності фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області є зерново-м'ясний, оскільки найбільша частка у структурі виробництва товарної його продукції відводиться вирощуванню зернових та зернобобових культур, хоча впродовж аналізованого періоду

вона зменшилася на 1,2 п, хоча кількісно вартість товарної продукція зросла у 2022 р. на 8500 грн. із 2020 р. На визначення спеціалізації суб'єкта господарювання не вплинули обсяги виробництва ріпаку, які скоротилися в загальному обсязі на 9,2 тис. грн або ж на 4,1 п, позаяк практично 2/3 обсягу грошових надходжень досліджуване господарство у 2020-2022 рр. отримувало від виробництва та реалізації продукції рослинництва. На цій основі приходимо до висновку, що спеціалізація фермерського господарства – виробництво продукції рослинництва.

Економічні умови досліджуваного фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області визначають кінцеві результати діяльності господарюючого суб'єкта, а також підсилюють його виробничі можливості виробництва готової продукції сільськогосподарського призначення.

У табл. 2.4 представлено результати аналізу основних економічних показників виробничо-господарської діяльності досліджуваного господарства.

Таким чином, проаналізувавши дані, які сформували табл. 2.4, приходимо до висновку, що 2020-2022 рр. для економічної діяльності досліджуваного господарства мали позитивну тенденцію у зростанні їх значень. Так, упродовж звітнього періоду відбувалася плинність працівників, проте на кінець 2022 р. їх чисельність зросла, що дозволило оптимізувати виробничий процес, оскільки до штату працівників було прийнято на посаду фінансиста за сумісництвом. Управління витратами проводилося за новими підходами, що і вплинуло на зростання обсягу виробництва валової продукції до рівня 1996, тис. грн, в динаміці 23,8% у 2022 р. в порівнянні із 2020 р. Відповідно і зросли обсяги вхідних грошових потоків від реалізації виробленої сільськогосподарської продукції – на 258,7 тис. грн. Мають тенденцію до зростання у 2022 р. у відповідності до 2020 р. і показники валового й чистого доходу. Такі результати є свідченням інтенсифікації

виробничого процесу, оновлення його матеріально-технічної бази, а також виходом на нові ринки реалізації готової продукції.

Таблиця 2.4 - Основні економічні показники виробничої діяльності фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області впродовж 2020-2022 рр.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. до 2020 р., +/-
Середньорічна чисельність працівників, осіб	11	9	12	1
Обсяг виробництва валової продукції, тис. грн	1611,9	1597,3	1996,3	384,4
Грошові надходження, тис. грн	1358,4	1400,6	1617,1	258,7
у т. ч. рослинництва	1109,4	1089,1	1215,3	105,9
тваринництва	342,6	298,9	353,5	10,9
підсобних промислів	93,6	12,6	61,7	-31,9
Валовий дохід, тис. грн	187,5	168,3	206,1	18,6
у т. ч. на 100 га с.-г. угідь, тис. грн	89,7	80,5	98,6	8,9
на 1 середньорічного працівника, тис. грн	17,0	18,7	17,2	0,2
Чистий дохід, тис. грн	14,9	18,8	22,0	7,1
у т. ч. на 100 га с.-г. угідь, тис. грн	7,1	9,0	10,5	3,4
Рівень рентабельності виробництва продукції, %	11,6	13,7	14,0	2,4

У підсумку, звітний період для фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області завершився із досягненням рівня рентабельності до 14%, що на 2,4 п більше, ніж у 2020 р. Звісно, потрібно здійснювати пошук нових ніш на ринку виробництва сільськогосподарської продукції, збільшувати посівні площі основних видів сільськогосподарських культур, при цьому модернізуючи основні виробничі фонди та розширюючи асортимент продукції, виходячи із потреб й запитів покупців, замовників. Також не слід забувати і про підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, удосконалення системи управління активами й пасивами, мотивацію персоналу.

2.2 Оцінка фінансового стану фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області

У сучасних умовах здійснення операційної діяльності для кожного господарюючого суб'єкта важливим є об'єктивний й неупереджений аналіз стану фінансово-економічних результатів його діяльності. Мінливість зовнішнього конкурентного середовища, вплив видозмінених факторів внутрішнього та зовнішнього простору, надзвичайні умови праці під час дії воєнного стану – це далеко не весь перелік тих чинників, що зумовлюють його подальше функціонування та вимагають зміцнення ринкових позицій [32, С. 61-65]. На цій основі, оцінка фінансового стану сьогодні, як ніколи, допомагає визначити сильні і слабкі сторони суб'єктів господарювання не залежно від організаційно-правової форми ведення бізнесу, а також виявити можливі резерви пошуку нових можливостей задля прийняття ефективних фінансових рішень його керівництвом.

Аналіз фінансового стану підприємства – це процес збору, обробки та аналізу фінансової інформації з метою оцінки його фінансового стану та перспектив розвитку. Він проводиться з метою оцінки результатів діяльності впродовж аналізованого періоду господарської, виробничої, фінансово-економічної та інвестиційної діяльності суб'єкта господарювання [25, С. 255-259].

До ключових завдань такого аналізу віднесемо:

- оцінку фінансової стійкості господарюючого суб'єкта;
- виявлення проблем у фінансово-господарській діяльності підприємства;
- розробка заходів щодо покращення фінансового стану такого господарства.

За допомогою такого аналізу є можливість оцінити ефективність використання ресурсів, визначити платоспроможність, проаналізувати

ризика інвестування в підприємство, спрогнозувати його фінансовий стан на перспективу.

Задля проведення аналізу фінансового стану господарюючого суб'єкта, необхідно володіти інформацією, яка відображена у окремих формах фінансової звітності, серед яких: баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал, форма 50 с.-г. (для виробників сільськогосподарської продукції), а також примітки до річної фінансової звітності.

Цінністю проведення аналізу фінансового стану суб'єкта господарювання є те, що результати його проведення вказують на вірогідність і достовірність фінансової інформації, яка відображена у бухгалтерській та фінансовій звітності досліджуваного періоду, позаяк вони пов'язані одні з одними.

Отже, розпочнемо проведення оцінки фінансового стану об'єкта дослідження – фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області.

Таблиця 2.5 – Аналіз стану майна фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області впродовж 2020-2022 рр.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. до 2020 р., +/-
Усього майна, тис. грн.	13156,5	9335,3	11785,2	-1371,3
у т. ч. грошові кошти та необоротні активи, тис. грн	12419,7	8877,9	11490,6	-929,1
у % до майна	94,4	95,1	97,5	3,1 п
Оборотні активи, тис. грн	736,8	457,4	294,6	-442,2
у т. ч. у % до майна	5,6	4,9	2,5	-3,1 п
Матеріальні оборотні активи, тис. грн.	657,2	383,8	269,3	-387,9
у % до оборотних активів	89,2	83,9	91,4	2,2 п
Грошові кошти, тис. грн	79,6	73,6	25,3	-54,3
в т. ч. у % до оборотних активів	10,8	16,1	8,6	-2,2 п

Із даних табл. 2.5 видно, що протягом аналізованого періоду досліджуваного господарства загальна вартість майна зменшилася на 10,4% або 1371,3 тис. грн у 2022 р. відповідно до обсягів 2020 р. Такі негативні зміни відбулися, передусім через зменшення обсягів матеріальних оборотних активів, яким належить найбільша частка у структурі – на 387,9 тис. грн. протягом 2020-2022 р. Також помітно на таку ситуацію вплинуло скорочення обсягу вхідних грошових потоків, обсяг яких зменшився на 54,3 тис. грн або 68,2% і на кінець 2022 р. їх розмір становив 25300 грн. Якщо аналізувати таку ситуацію господарства у динаміці, то негайно потрібно вживати кардинальних дій в частині оперативного залучення грошових потоків, що і у 2023 р. зробило керівництво. Слід відмітити, що у 2020-2022 р. структура майна фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області змінилася в сторону зменшення частки оборотних активів, але мала місце позитивна динаміка зростання обсягу необоротних активів на 3,1 п і у 2022 р. становила 97,5% проти 94,4% у 2020 р. відповідно. Стосовно структури оборотних активів суттєво зменшилися обсяги грошових засобів, однак не суттєво – лише на 2,2 % збільшилася частка матеріальних оборотних активів у 2020-2022 р. по відношенню до оборотних активів. Констатуємо, що протягом 2020-2022 р. в досліджуваному фермерському господарстві була негативна ситуація із розміром його майна у порівнянні із минулим звітним періодом, проте такий перебіг фінансової діяльності його пояснюється суттєвими вкладеннями в матеріальні активи, а це, відповідно, скоротило швидкість кругообігу грошових засобів. Якщо говорити про загальні тенденції в функціонуванні господарюючого суб'єкта, то його майновий стан слід прийняти як задовільний.

Попри вище охарактеризовану динаміку у структурі майна фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області у 2020-2022 рр., позитивним є той факт, що суб'єкту бізнесу вдалося наростити обсяги власних фінансових ресурсів з 74,9% - у 2020 р. до 85,1 % - у 2022 р. відповідно до загальної вартості його майна (табл. 2.6). Якщо

глянути на обсяг залучених фінансових ресурсів, то їх частка у звітному періоді скоротилася на 10,2% і досягла позначки 14,9 % загального обсягу джерел коштів. І надалі у господарстві спостерігається зростання обсягу довгострокових позикових ресурсів, а це 33,5 тис. грн на кінець 2022 р. Однак, відмітимо, що поряд із зростанням розміру такого виду запозичень, суттєво зменшився обсяг короткострокових позик – на 79,4% відповідно протягом аналізованого періоду. Це дуже хороший результат виробничої й фінансової видів діяльності господарства, оскільки непрості часи функціонування малого бізнесу в умовах дії військового стану, керівництву вдається вчасно розраховуватися за своїми короткостроковими зобов'язаннями.

Таблиця 2.6 – Аналіз джерел коштів, що вкладені у майно фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області впродовж 2020-2022 рр.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. до 2020 р., +/-
Усього майна, тис. грн.	13156,5	9335,3	11785,2	-1371,3
1. Власні кошти у % до власного майна	74,9	61,8	85,1	10,2 п
з них:				
1.1 Наявність власних оборотних коштів у % до власних коштів	24,3	23,7	18,9	-5,4 п
2. Позичені кошти у % до усього майна	25,1	38,2	14,9	-10,2 п
2.1 Довгострокові позики	933,2	1844,1	966,7	33,5
2.2 Короткострокові позики	1512,6	799,9	311,4	-1201,2
2.3 Кредиторська заборгованість	856,5	922,1	477,9	-378,6
3. Доходи майбутніх періодів	-	-	-	-

У підсумку бачимо зменшення обсягів кредиторської заборгованості з 8565 тис. грн в 2020 р. до 477,9 тис. грн. – у 2022 р. відповідно або на 44,3%. Таким чином, вирізняємо позитивну динаміку у функціонуванні досліджуваного господарства у звітному періоді і рекомендуємо сприяти

формуванні найбільш ліквідних активів у їх структурі, що допоможе при зміцненні фінансової спроможності фермерського господарства у найближчій перспективі.

Так, у табл. 2.7 проведені розрахунки на предмет визначення ліквідності активів та пасивів досліджуваного періоду фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області.

Як відомо, ступінь ліквідності визначає здатність активів перетворюватися у готівку, що сприяє вчасному і в повній мірі розраховуватися зі поточними чи довгостроковими зобов'язаннями. Саме тому у короткостроковій перспективі досліджуване має можливість оперативно виконувати розрахунки із покупцями й замовниками, здійснювати відрахування у фонди соціально страхування, сплачувати податки і збори, якщо у структурі його активів найбільша частка припадатиме високоліквідним активам.

Таблиця 2.7 – Класифікація активів балансу фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області за ступенем ліквідності і пасивів за термінами погашення зобов'язань впродовж 2020-2022 рр.

Актив	2020 р.	2022 р.	Пасив	2020 р.	2022 р.	Відхилення, +/-	
						2020 р.	2022 р.
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Найбільш ліквідні активи, тис. грн	249,7	81,5	1.Негайні пасиви	2631,2	1922,6	-2381,5	-1841,1
2. Активи, що швидко реалізуються, тис. грн	1855,6	2055,1	2.Короткострокові активи	421,7	382,9	1433,9	1672,2
3. Активи, що реалізуються повільно, тис. грн	2670,1	2399,7	3.Довгострокові пасиви	261,1	1203,2	2409	1196,5
4. Активи, що повільно реалізуються, тис. грн	8380,6	7248,9	4.Постійні пасиви	9842,5	8276,5	1461,9	-1027,6
БАЛАНС	13156,5	11785,2	БАЛАНС	13156,5	11785,2	X	X

На основі такого аналізу (табл. 2.7) спостерігається доволі висока питома вага у миттєвих пасивах фермерського господарства, що є свідченням неможливості найбільш ліквідними активами покрити їх обсяг – а це 2381,5 тис. грн в 2020 р. та 1841,1 тис. грн – у 2022 р відповідно. Ситуація така пояснюється неможливістю виконання умови – $A1 \geq P1$, навіть попри те, що на у 2020 р. обсяг високоліквідних активів переважав на 67,4 % ніж були наявні на кінець звітної періоду. За рахунок групи активів, що швидко й повільно реалізуються, у 2020-2022 рр. з хорошою динамікою покриваються суми короткострокових й довгострокових пасивів, а це 1672,2 тис. грн та 1196,5 тис. грн відповідно на кінець звітної періоду. Отже, у підсумку приходимо до висновку, що у 2020 р. баланс фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області мав якісніші показники ліквідності, ніж у 2022р. і був більш ліквідним.

Висновок про фінансову стійкість того чи іншого господарюючого суб'єкта можна робити, виходячи із аналізу його платоспроможності у досліджуваному періоді і визначати подальші перспективи його функціонування. В табл. 2.8 відображені результати такої оцінки.

Таблиця 2.8 – Оцінка ліквідності та платоспроможності фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області впродовж 2020-2022 рр.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. до 2020 р., +/-
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,06	0,99	1,2	0,14 п
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,24	1,17	1,35	0,11 п
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,04	0,02	0,01	-0,03 п
Загальний коефіцієнт ліквідності	1,06	0,99	1,2	0,14 п
Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу	0,07	0,08	0,03	-0,04 п
Питома вага виробничих запасів у обсязі поточних активів	0,66	0,47	0,74	0,08

Із таблиці 2.8 можна зробити висновок проте, що у ліквідності фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області

впродовж 2020-2022 рр. відбувалися деякі відхилення від норми аналізованих показників. Якщо мова йде про значення коефіцієнти поточної й швидкої ліквідності, то у їх значеннях простежується позитивні зміни, позаяк зросли на 0,14 п та 0,11 п у 2022 р. у порівнянні із 2020 р. Такі зміни позитивно характеризують виробничо-господарську діяльність підприємства і сприяють створенню необхідних умов для його діяльності у майбутньому періоді.

Стосовно показників абсолютної ліквідності й маневреності власного оборотного капіталу, то тут дещо інша вималювалася картина. Так, перший розрахунковий коефіцієнт вказує на низьку ймовірність досліджуваного господарства миттєво погасити свої короткострокові зобов'язання, оскільки для цього оптимальними мали б бути його значення в межах 0,2-0,4 п. У жодному аналізованому році із досліджуваного періоду значення цього показника були далекі від норми. Це повинно турбувати керівництво господарства і доцільно посилювати цю слабку ланку платоспроможності. Також спостерігаємо доволі низький рівень питомої ваги виробничих запасів у загальному обсязі поточних активів, позаяк у 2017 р. значення не суттєво зросли до 0,74 п, але у підсумку 0,08 п є дуже низьким значенням і свідчить про суттєві прогалини у процесі інвестування власних фінансових ресурсів у виробничі запаси. Зрозумілим є той факт, що саме сезонність виробництва фермерського господарства впливає на зниження цього показника, однак у майбутньому призвести до затримок виробничого процесу і втратити можливість в запланованому обсязі реалізовувати вироблену сільськогосподарську продукцію.

Наступним напрямом проведення діагностики фінансового стану господарюючого суб'єкта було здійснення аналізу його фінансової стійкості. Саме цей напрям визначає загальну фінансову структуру господарства та рівнем залежності від залучених фінансових ресурсів.

Результати більш детальнішого аналізу фінансової стійкості об'єкта дослідження зображено у табл. 2.9.

Аналіз даних, відображених у таблиці, вказує на втрату оптимальної співвідношення між власними та залученими фінансовими ресурсами, оскільки значення цього показника у динаміці коливаючись, зменшилися на 0,694 п. На цій основі і спостерігаємо негативні зміни показника автономії (зменшення його значення з 0,691 п до 0,619 п. протягом 2020-2022 рр.). Це свідчить про погіршення фінансової стійкості за останні 3 роки у господарстві.

Таблиця 2.9 – Аналіз фінансової стійкості фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області впродовж 2020-2022 рр.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. до 2020 р., +/-
Коефіцієнт автономії (незалежності)	0,691	0,495	0,619	-0,072 п
Коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів	0,831	0,053	0,137	-0,694 п
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,737	0,911	0,598	-0,125 п
Коефіцієнт структури довгострокових вкладень	0,041	0,169	0,292	0,251 п
Коефіцієнт довгострокового залучення позичених коштів	0,035	0,051	0,044	0,009 п
Коефіцієнт структури залученого капіталу	0,104	0,078	0,168	0,064 п

Щодо складу і структури довгострокових запозичень, то тут стійка позитивна динаміка, яка підсилює негативні тенденції функціонування господарства в умовах ковідного та воєнного часу.

Підприємству слід вжити термінових превентивних заходів стосовно недопущення зростання обсягів довгострокових позик в складний період ведення аграрного бізнесу.

Для формування узагальнених висновків щодо результатів функціонування господарюючого суб'єкта необхідно проаналізувати тенденції у формуванні фінансових результатів його операційної та фінансової діяльності. Відповідні розрахунки проведено в табл. 2.10.

Проаналізувавши динаміку фінансових результатів діяльності за останні 3 роки господарства, відмітимо, що за цей час воно працювало з

позитивними тенденціями стосовно отримання прибутку, виручки від реалізації сільськогосподарської продукції, а розмір чистого доходу, хоча і не суттєвим був, а його значення мінімально зростали. Навіть вдавалося у ці непрості часи знижувати собівартість вирощеної продукції, тим самим здешевивши її реалізаційну вартість. Щоправда дещо зменшилися позареалізаційні доходи, оскільки вони підтримували виробничу діяльність господарства у 2022 р.

Таблиця 2.10 – Динаміка фінансових результатів фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області впродовж 2020-2022 рр.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. до 2020 р., +/-
Дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн	11707,3	8308,9	10724,5	-982,8
Собівартість виробленої продукції, тис. грн	8157,1	6781,6	7778,2	-378,9
Валовий дохід, тис. грн	187,5	168,3	206,1	18,6
Чистий дохід, тис. грн	14,9	18,8	22,0	7,1
Позареалізаційні доходи, тис. грн	1449,2	1026,4	1060,7	-388,5
Позареалізаційні витрати, тис. грн	4999,4	2553,7	4007,0	-992,4
Рівень рентабельності капіталу, %	18,1	14,0	17,3	-0,8 п

Загалом, така ситуація бажає бути кращою, як і у більшості суб'єктів господарювання малого бізнесу, проте сьогодні дуже важливо втриматися на ринкових позиціях і в подальшому нарощувати обсяги виробництва та сприяти підвищенню продуктивності праці персоналу.

Завершальним етапом проведення аналізу фінансового стану була оцінка ефективності діяльності упродовж 3 років в частині визначення рівня рентабельності продажу й власного капіталу, а також визначити період окупності власного капіталу фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області впродовж.

Здійснюючи аналіз виробничої діяльності, розрахункові величини показників рентабельності успішно використовують у формі ефективного інструменту ціноутворення, а також залучення додаткових фінансових

ресурсів. Вони доповнюють результати аналізу прибутковості господарств, вказуючи на співвідношення між використаними у операційній діяльності фінансовими ресурсами та тими, які залишилися тимчасово вільними.

Із результатами такого аналізу можна ознайомитися в табл. 2.11.

Слід відмітити, що у 2020-2022 рр. досліджуване господарство мало позитивну динаміку у зростанні значення рівня рентабельності продажу сільськогосподарської продукції. Як бачимо, зниження витрат на її виробництво дало можливість знизити реалізаційну ціну, відтак такий підхід посприяв зростанню такого виду надходжень у аналізованому періоді.

Таблиця 2.11 – Оцінка рівня рентабельності фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області впродовж 2020-2022 рр.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. до 2020 р., +/-
Рівень рентабельності продажу, %	16	19	21	5 п
Рівень рентабельності власного капіталу, %	0,9	0,7	0,8	-0,1 п
Період окупності власного капіталу, дні	117	164	139	22

Практично на незмінному рівні залишилися значення показника рівня рентабельності власного капіталу, проте відзначаємо -0,1 п. впродовж 2020-2022 рр. На цій основі зростає період окупності власного капіталу, позаяк його значення у 2020 р. становили 117 днів, а у 2022 р. – 139 дні. Відхилення у 22 дні вказує на зниження рентабельності основного виду діяльності, структурні зміни у власному капіталі, а також потребу в ефективному управлінні наявними активами фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області.

Отже, підсумовуючи результати оцінки фінансового стану господарства, підкреслимо, що у ефективному функціонуванні будь-якого господарюючого суб'єкта усі учасники економічних відносин мають зацікавленість – від керівництва підприємства до його партнерів, позаяк це призводить до зростання прибутку, покращення умов праці, збільшення

продажів, покращення інвестиційної діяльності, зниження цін та покращення життя людей.

2.3 Формування та використання активів об'єкта дослідження

Як відомо, організація й формування активів виступає комплексним процесом придбання чи створення активів, необхідних для ведення операційної діяльності господарюючого суб'єкта. Поряд з цим, їх використання імплементується через застосування активів у виробничому процесі продукції й наданні послуг з метою отримання прибутку.

Доцільність формування та використання активів у фермерському господарстві «Б.М.В.» Львівського району Львівської області обумовлена наступними причинами:

1. Для ведення господарської діяльності

Підприємству необхідні активи задля того, щоб виробляти продукцію або надавати послуги, задовольняти потреби споживачів, а також формувати власні доходи

2. Для забезпечення конкурентоспроможності. У сучасних умовах господарювання підприємствам необхідно мати конкурентні переваги, щоб вижити і процвітати. Одним з важливих факторів конкурентоспроможності є наявність ефективних активів.

3. Для підвищення показників рентабельності. Ефективне використання активів дозволяє підприємству знижувати собівартість продукції або послуг, а отже, і підвищувати рентабельність діяльності.

4. Для забезпечення стійкості розвитку. Наявність достатніх і якісних активів дозволяє підприємству протистояти різним ризикам і забезпечувати стійкість розвитку.

Серед ключових принципів формування та використання активів у фермерському господарстві «Б.М.В.» Львівського району Львівської області

були ефективність, рентабельність, ліквідність й ризикованість. Їх реалізація забезпечує орієнтуватися на ефективність і результативність функціонування господарства, тим самим сприяє запобіганню можливих несприятливих ризиків та мінімізації наявних.

Спробуємо проаналізувати стан забезпечення основними виробничими фондами, який був у 2020-2022 рр. у досліджуваному господарстві, а також прорахувати ефективність їх використання (табл. 2.12).

Так, на основі здійснених розрахунків і відображених у табл. 2.12, бачимо, що середньорічна вартість основних виробничих фондів мала тенденцію до зменшення і на кінець звітного періоду становила 4732,5 тис. грн, що на 10,1% менше, ніж в 2020 р. Якщо говорити суто про виробничі фонди сільськогосподарського призначення, то тут також спостерігається зменшення їх обсягів на 33,9%. На цій основі приходимо до висновку, що у фермерському господарстві у 2020-2022 рр. були досить несприятливі умови для нарощення обсягів основних виробничих фондів.

Таблиця 2.12 - Забезпеченість основними виробничими фондами та ефективність їх використання у фермерському господарстві «Б.М.В.» Львівського району Львівської області впродовж 2020-2022 рр.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 р. у % до 2020 р.
Середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис. грн	5262,6	3988,1	4732,5	89,9
Середньорічна вартість основних виробничих фондів с.-г. призначення, тис. грн	3157,6	1754,8	2084,3	66,1
Середньорічна вартість оборотних засобів, тис. грн	736,8	457,4	294,6	40,0
Середньорічна чисельність працівників, осіб	11	9	12	109,1
Фондоозброєність, тис. грн	478,4	443,1	394,4	82,4
Фондомісткість, тис. грн	0,65	0,59	0,44	67,7
Фондовіддача, тис. грн	2,22	2,08	2,27	102,3

Фактичні показники ефективності використання основних виробничих фондів впродовж аналізованого періоду скоротилися на 17,6% та 32,3% відповідно у 2022 р. в порівнянні із 2020 р. Таку ситуацію можна пояснити

фізичним зносом, моральним старінням, або з продажем частини фондів. Політика управління фермерського господарства «Б.М.В.» була націлена на продаж частини основних виробничих фондів, а оновлення, як такого, не було через несуттєве зростання дохідності об'єкта дослідження.

З метою ґрунтового аналізу наявних активів у фермерському господарстві, далі перейшли ми до визначення окремих показників ділової активності та визначили їх тенденційні відхилення впродовж 2020-2022 рр.

Результати такого аналізу відображено у табл. 2.13.

Проаналізувавши інформацію, яка є у табл. 2.13, бачимо, що значення показників ділової активності у фермерському господарстві «Б.М.В.» Львівського району Львівської області мають тенденцію як до збільшення, так і до зменшення деяких характеристик. Обсяг виручки від реалізації виробленої продукції зменшився у 2022 р. на 8,4% у порівнянні із 2020 р., також і зазнали скорочення обсяги оборотних активів, а це зменшення від 736,8 тис. грн до 294,6 тис. грн, що у підсумку виражається на 60%. Це серйозні виклики, перед якими опинилося досліджуване господарство.

Таблиця 2.13 - Динаміка показників ділової активності у фермерському господарстві «Б.М.В.» Львівського району Львівської області впродовж 2020-2022 рр.

Показники	2020 р.	2021 р.		2022 р.	2022 р. у % до 2020 р.
Дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн	11707,3	8308,9		10724,5	91,6
Дебіторська заборгованість, тис. грн	1512,6	799,9		311,4	20,6
Кредиторська заборгованість, тис. грн	1789,7	2766,2		1444,6	80,7
Оборотні активи, тис. грн	736,8	457,4		294,6	40,0
Коефіцієнт оборотності оборотних активів (трансформації)	15,89	18,17		36,40	У 2,3 рази
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	7,7	10,4		34,4	У 4,5 рази
Тривалість обороту дебіторської заборгованості	47	35		10	21,3
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	6,5	3,0		7,4	114,2

Тривалість обороту кредиторської заборгованості	56	122		49	87,5
---	----	-----	--	----	------

Позитивним моментом є те, що поряд із скороченням обсягів надходжень у господарстві впродовж аналізованого періоду, зменшилися розміри як дебіторської (а це на 79,4% у 2022 р. в порівнянні із 2020 р.) так і кредиторської заборгованості (на 19,3% відповідно за аналізований період). Такі зміни не можуть не тішити, що вказує на фінансові можливості підприємства і обов'язок розраховуватися вчасно і у повній мірі за своїми поточними й довгостроковими зобов'язаннями. Варто відзначити, що значення коефіцієнта оборотності оборотних активів коливаючись, зросли у 2,3 рази за досліджуваний період. Такі зміни пов'язуємо із збільшенням реалізації виробленої продукції у 2022 р. в порівнянні із 2020 р., налагодженої та ефективною системою управління активами у підприємства, а також зменшенням обсягів дебіторської заборгованості на кінець звітного періоду. Зростання коефіцієнта оборотності оборотних активів є позитивним явищем, оскільки це означає, що підприємство генерує більше продажів і готівки від своїх оборотних активів. Це може призвести до покращення ліквідності та прибутковості фермерського господарства у найближчому періоді часу.

Також як хороші результати діяльності господарства у 2020-2022 рр. можемо віднести зростання позначень коефіцієнтів оборотності дебіторської (а це у 4,5 р. у 2022 р. у порівнянні із 2020р.) та кредиторської заборгованостей (на 14,2% протягом 2020-2022 р.) відповідно. Привертає нашу увагу те, що скоротилися тривалості окупності як дебіторської (з 47 до 10 днів за аналізований період), так і кредиторської заборгованостей (з 56 до 49 днів у 2020-2022 рр. відповідно), а це є підсумком зменшення обсягів запозичень та вчасним розрахунком за зобов'язаннями господарства.

На цій основі, констатуємо, що керівництву об'єкта дослідження доцільно розробити план заходів на предмет покращення ефективності використання оборотних активів.

Як відомо, ефективність використання основних засобів виражається відношенням економічного ефекту до витрат, пов'язаних із їх формуванням. Ефективне й раціональне їх використання в підсумку призводить до підвищення ефективності діяльності господарства в цілому та сприяє покращенню його фінансового стану та конкурентоспроможності [6, С. 226-228].

Задля обширеного аналізу ефективності використання основних засобів використовують показники, які мають як конкретний, так і узагальнюючий характер. Швидкість втрати необоротними активами необоротними активами та основними засобами свої першопочаткових функціональних характеристик у результаті фізичного й морального зносу. У більшості випадків такі умови визначаються конкретними й персональними умовами їх використання [2, С. 344-347].

Відповідні розрахунки щодо існуючого стану й руху основних засобів у фермерському господарстві «Б.М.В.» Львівського району Львівської області проведено у табл. 2.14.

Таблиця 2.14 – Оцінка стану й руху основних засобів у фермерському господарстві «Б.М.В.» Львівського району Львівської області впродовж 2020-2022 рр.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. до 2020 р., +/-
Основні засоби, тис. грн	657,2	383,8	269,3	-387,9
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,29	0,31	0,32	0,03
Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,041	0,038	0,044	0,003
Коефіцієнт вибуття основних засобів	0,121	0,129	0,124	0,003
Коефіцієнт придатності основних засобів	0,71	0,69	0,68	-0,03

Із результатів відповідної оцінки, які знайшли своє відображення у цій таблиці, констатуємо, що первісна вартість основних засобів за даними річних фінансових звітностей фермерського господарства «Б.М.В.» за 2020-2022 рр., має тенденцію до зменшення і на кінець 2022 р. становила 269,3 тис. грн або 41% відповідно. Таку ситуацію розуміємо як явище, де знос

наявних основних засобів у 100 разів перевищує значення коефіцієнта їх оновлення. Значення коефіцієнта зносу вказує чи є ймовірність зміни наявних основних засобів оновленими, оскільки ці величини є оберненопропорційними.

Таким чином у досліджуваному господарстві спостерігаємо погіршення стану основних засобів, а відтак і зниженням ефективності матеріального оснащення у 2020-2022 р. господарюючого суб'єкта. У господарстві окрім придатного обладнання є ще доволі велика частина законсервованих основних засобів, його не використовують у виробничому процесі, проте на такі засоби нараховується на їх повне оновлення у наступному періоді.

Стосовно значення коефіцієнта вибуття, то воно також зменшилося до рівня 0,003 п впродовж досліджуваного періоду. Приходимо до висновку, що фермерському господарству доцільно виправляти несприятливу ситуацію щодо наявності, вибуття, зносу й оновлення основних засобів, оскільки це допоможе у короткостроковій перспективі наростити нові технічні можливості, автоматизувати виробничі процеси, а відтак збільшити свої реалізаційні обсяги виробленої сільськогосподарської продукції. Конкретні напрями оптимізації структури основних засобів повинні стосуватися зменшення вартості обслуговування матеріально-технічної бази фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області.

Підсумовуючи висвітлення даного питання, розрахуємо ефективність використання основних засобів об'єкта дослідження (табл. 2.15).

Таблиця 2.15 - Ефективність використання основних засобів у фермерському господарстві «Б.М.В.» Львівського району Львівської області впродовж 2020-2022 рр.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. до 2020 р., +/-
Дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн	11707,3	8308,9	10724,5	-982,8
Чистий прибуток, тис. грн	14,9	18,8	22,0	7,1
Середньорічна чисельність працівників, осіб	11	9	12	1

Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн	657,2	383,8	269,3	-387,9
Коефіцієнт оборотності основних засобів	17,8	21,6	39,8	у 2,2 рази
Рентабельність основних засобів, %	2,3	4,9	8,2	у 3,6 рази

На основі проведених розрахунків аналізованої табл. 2.15 бачимо, що суттєво зменшилися обсяги виручки від реалізації сільськогосподарської продукції на 982, 8 тис. грн за досліджуваний період, а відтак і це є ознакою доволі низьким рівнем зростання суми чистого прибутку. Однак, позитивною залишається динаміка значення коефіцієнта оборотності основних засобів, а це у 2,2 рази зростання у 2022р по відношенню до 2020 р. Також помітно зріс рівень їх рентабельності із 2,3% у 2020 р. до 8,2% - у 2022 р. Така ситуація вказує на можливості фермерського господарства і вселяє надію на прийняття його керівництвом зважених і конкретних дій стосовно доцільності придбання основних засобів за допомогою лізингу, використання переваг державних програм розвитку фермерських програм чи участь у програмі «Доступні кредити: 5-7-9%», де позичальником виступатимуть державні органи управління.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКТИВАМИ ГОСПОДАРСТВ

3.1 Оптимізація структури активів фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області

Удосконалення структури активів є одним з найважливіших елементів управління ними для будь-якого господарюючого суб'єкта не залежно від організаційно-правової форми господарювання. Згаданий процес доцільно здійснювати задля того, щоб привести структуру активів у відповідність з цілями та стратегією розвитку підприємства, а також з мінливими умовами зовнішнього середовища [35, С. 18-19]. Серед ключових завдань механізму оптимізації структури активів доречно зарахувати:

- Збільшення прибутковості за рахунок раціонального розміщення ресурсів у активи з високою рентабельністю.
- Підвищення ліквідності активів для забезпечення фінансової стійкості підприємства.
- Зниження ризиків, пов'язаних з активами, за рахунок диверсифікації та оптимізації портфеля інвестицій.
- Забезпечення фінансової стійкості підприємства за рахунок збалансування структури активів та джерел їх фінансування.

Вважаємо, що саме забезпечення виконання вище перелічених завдань допоможе визначити конкретні напрямки удосконалення структури активів суб'єкта бізнесу (рис. 3.1).

Під терміном «удосконалення структури активів» слід розуміти комплексний процес, який потребує ретельного аналізу та планування. Він повинен ґрунтуватися на системному підході, який враховує всі фактори, що впливають на ефективність використання активів [33]. Удосконалюючи структурні співвідношення між видами активів господарства, можна досягти їх найоптимальнішого балансу- підвищивши ефективність використання

ресурсів та конкурентоспроможність, а також збільшити обсяги дохідності господарства.

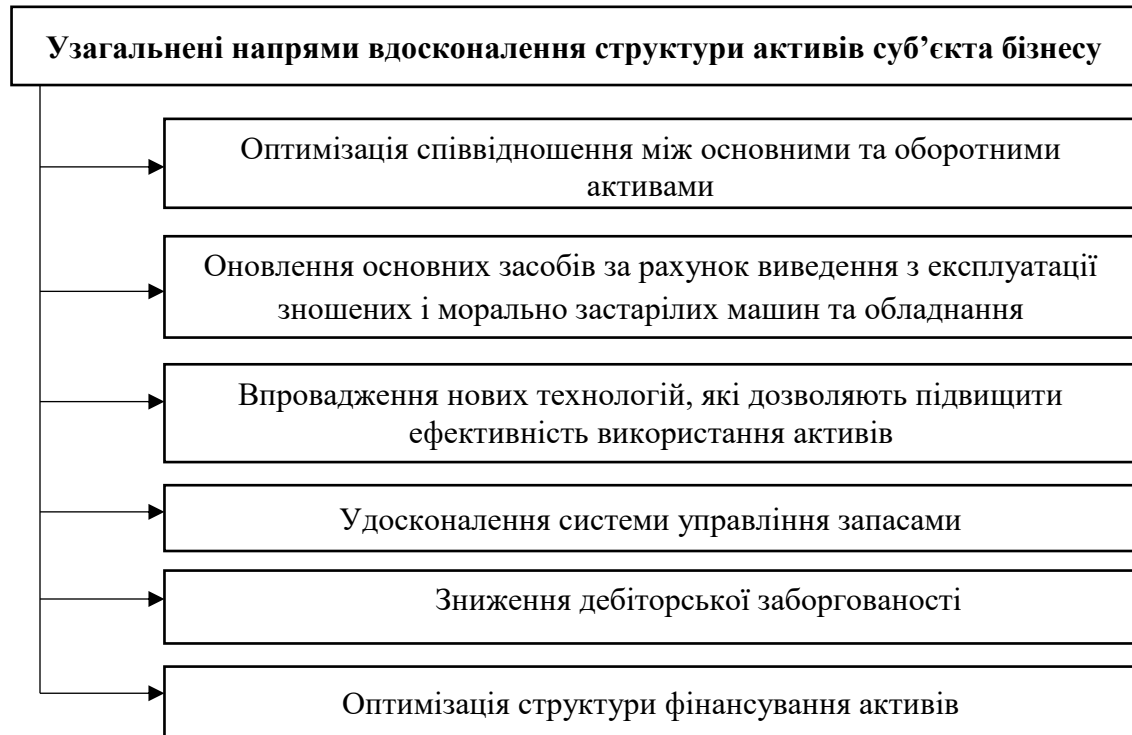

Рис. 3.1 Узагальнені напрями вдосконалення структури активів суб'єкта бізнесу*

*-складено автором роботи

Серед ефективних інструментів вдосконалення структури активів для підприємств є оцінка фінансово-господарської діяльності, методи економіко-математичного моделювання, а також передовий зарубіжний досвід управління активами, використання яких сприятиме розвитку та планування істотно вищих результатів функціонування у майбутньому періоді.

Оптимізація структури активів є важливим завданням для будь-якого господарства, позаяк дозволяє підвищити ефективність використання ресурсів, збільшити прибуток та знизити ризики [41, С. 183-187].

Важливо зазначити, що процес оптимізації структури активів є комплексним і потребує ретельного аналізу та планування. Виокремимо деякі з можливих заходів з оптимізації структури активів:

- Продаж неефективних активів.
- Інвестування в нові активи з високою рентабельністю.

- Зміна структури фінансування активів за рахунок збільшення частки власного капіталу.
- Оптимізація управління запасами.
- Впровадження систем управління ризиками.

Вибір конкретних заходів з оптимізації структури активів залежить від специфіки діяльності господарства, його цілей та фінансового стану. Забезпечення процесу оптимізації структури активів у господарств можна провести із застосуванням наступного інструментарію методичного характеру. За допомогою методу експертних оцінок можна передбачити дію чинників, які кількісно не вимірюються, але прямопропорційно впливають на обсяги грошових надходжень від використання активів. Метод лінійного програмування допоможе визначити оптимальну структуру активів, яка максимізує прибуток або мінімізує ризики, а використання методики аналізу портфеля господарства доцільним є при оцінці ризику та прибутковості різних типів активів. Також використання SWOT- аналізу і аналізу PESTLE допоможуть при формуванні стратегії оптимального співвідношення між формами активів [40, С. 187-189].

На рис. 3.2 спробуємо відобразити головні елементи процесу оптимізації структури матеріальних й нематеріальних активів фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області. Такий підхід допоможе використати запропонований механізм у діяльності об'єкта дослідження і сприятиме збільшенню високоліквідних активів та питомої частки виробничих запасів в обсязі поточних активів.

При узагальненні складових процесу оптимізації структури активів для досліджуваного фермерського господарства звертали увагу на те, що необоротні активи є найменш ліквідною частиною майна, тому враховували переваги їх і недоліки по відношенню до оборотних активів.

Також не оминули увагою і оптимізацію структури обігових коштів фермерського господарства, а також дослідженню можливих резервів для пришвидшеного їх обороту.

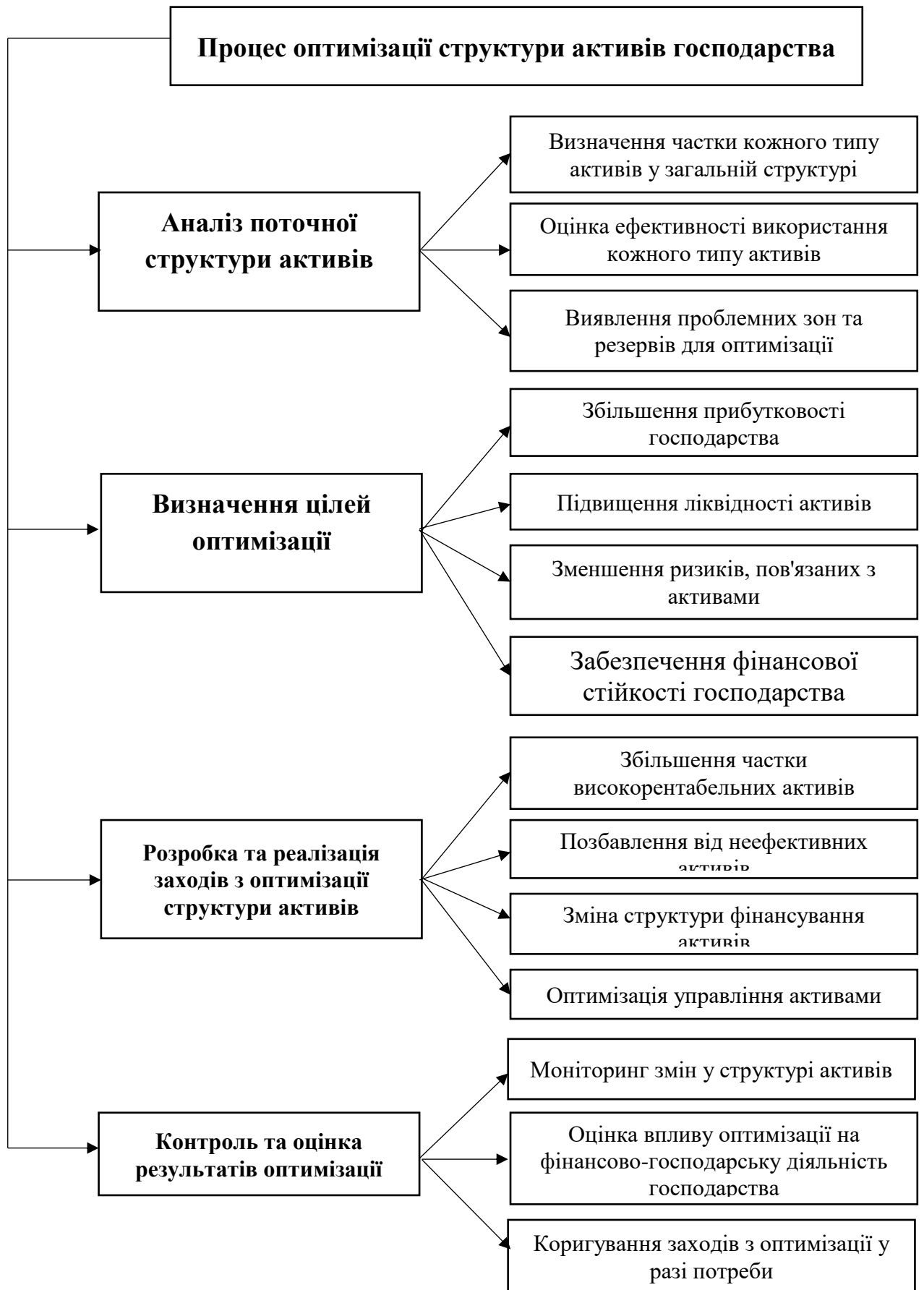

Рис. 3.2 Процес оптимізації структури активів досліджуваного господарства*

**-складено автором роботи*

При визначенні політики формування оборотних активів керівництвом фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області орієнтувалося на забезпечення планового рівня забезпечення оптимального співвідношення ефективності використання такої форми активів господарства і можливих ризиків.

На цій основі сформуємо поетапність процесу оптимізації обсягу наявних активів для об'єкта дослідження.

Сьогодні в управлінні фінансовими ресурсами господарств немає ще сформованої методології яка б дала можливість запропонувати оптимальну структуру активів. Проте існують такі інструменти як принципи чи окремі процедури прийняття відповідних управлінських рішень, апробація яких допоможе в кожному конкретному випадку її сформувати. Це непросте завдання, оскільки оптимізація складу й структури активів у господарстві має забезпечувати максимально ефективне їх використання та на цій основі має відбуватися максимальна генерація доходності від господарської (виробничої) діяльності такого суб'єкта бізнесового середовища.

Оптимізація складу оборотних і необоротних активів підприємства повинна враховувати особливості його функціонування і приналежність до певної галузі, позаяк ці характеристики є визначальними в цьому процесі [42, С. 440-441]. Відмітимо, що тривалість виробничого циклу і тенденції у ефективності використання оборотних і необоротних активів у фермерських господарствах дещо відрізняються від інших форм господарювання. У них сповільнюється ефективність виробництва сільськогосподарської продукції та немає достатньої кількості наявних фінансових ресурсів для підвищення технічного рівня основних засобів через нерівномірне формування вхідних грошових потоків, оскільки присутність сезонності виробництва та реалізація товарної продукції об'єкта дослідження.

Як відомо, впровадження заходів з оптимізації використання активів може дати значний економічний ефект для господарства, оскільки це

комплексний та безперервний процес, який вимагає ґрунтовних знань і практичного досвіду в управлінні активами, а іноді й потребує залучення кваліфікованих фахівців.

Сформулюємо своє бачення у питанні оптимальних шляхів використання активів у досліджуваному господарстві.

1. Аналіз та оцінка існуючого стану наявних активів у господарстві.

Для цього необхідно провести детальний аналіз поточної структури та ефективності використання активів, визначити проблемні зони та резерви для оптимізації, цінити вплив різних факторів на використання активів (галузева специфіка, конкурентне середовище, державне регулювання, фінансовий стан тощо).

2. Розробка стратегії оптимізації структури й використання наявних активів. Передусім для реалізації цього напряму необхідно визначити цілі та завдання оптимізації використання активів (збільшення прибутковості, підвищення ліквідності, зниження ризиків тощо), розробити комплексний план заходів з оптимізації структури та управління активами, врахувати при розробці стратегії специфіку діяльності господарства, його фінансовий стан та зовнішні фактори.

3. Впровадження превентивних і стабілізаційних заходів щодо оптимізації структури й використання наявних активів. Для забезпечення цього доцільно здійснити оптимізацію співвідношення між різними типами активів (основні засоби, оборотні активи, нематеріальні активи), оновити основні засоби, вивести з експлуатації зношені та морально застарілі машини та обладнання, впровадити нові технології, які дозволяють підвищити ефективність використання активів, удосконалити систему управління запасами, знизити дебіторську заборгованість, а також оптимізувати структуру фінансування активів.

4. Контроль та коригування. З метою ефективного впровадження запропонованих шляхів оптимізації структури й використання наявних у фермерському господарстві активів потрібно створити систему контролю за

виконанням стратегії оптимізації використання активів, регулярно проводити моніторинг та аналіз ефективності використання активів, коригувати стратегію та заходи з оптимізації структури активів у разі потреби.

Також у якості рекомендації можемо досліджуваному фермерському господарству запропонувати аутсорсинг неключових функцій господарства, на умовах лізингу залучати активи замість їх придбання, проводити систематично страхування ризиків, які пов'язаних з активами, запроваджувати систему управління ризиками, а також налагодити механізм постійного підвищення кваліфікації персоналу, який відповідає за управління активами.

3.2 Напрями управління активами об'єкта дослідження як складова покращення його фінансового забезпечення

Ефективне управління активами є важливим інструментом для подолання економічних проблем підприємства, підвищення його фінансової стійкості та зростання ділової активності.

В умовах сучасного бізнесу багато підприємств стикаються з численними економічними проблемами, серед яких дефіцит оборотних коштів є однією з найактуальніших. Цей дефіцит негативно впливає на фінансову стійкість, знижує ділову активність та може призвести до серйозних наслідків для діяльності підприємства.

Ефективне управління активами може стати ключем до подолання цих проблем. Виділення управління активами в окремий напрямок фінансового менеджменту дозволяє сфокусуватися на:

- Розробці та впровадженні методів аналізу та планування активів, що дає змогу краще розуміти їх структуру, динаміку та вплив на результати діяльності підприємства.

- Обґрунтуванні оперативних управлінських рішень, пов'язаних з придбанням, використанням та продажем активів, з метою максимізації їх прибутковості та мінімізації ризиків.

- Контролі за використанням активів, що забезпечує їх ефективне та раціональне використання.

Важливим аспектом управління активами є його взаємозв'язок з управлінням капіталом. Цей зв'язок полягає в тому, що активи є формою інвестування капіталу, а ефективне управління активами сприяє підвищенню його прибутковості. До переваг управління активами належить збільшення оборотних коштів, підвищення фінансової стійкості, зростання ділової активності, підвищення прибутковості, а також зниження ризиків.

Теорія управління активами визначає ряд основних завдань, спрямованих на досягнення головної мети – забезпечення ефективного використання ресурсів підприємства для його стійкого розвитку та максимізації прибутку.

Виокремимо ключові завдання які вирішуються за допомогою належної організації управління активами:

1. *Формування необхідного обсягу та складу активів.* Цей процес доречно розпочати із визначення оптимальної величини активів, необхідної для досягнення стратегічних цілей підприємства та сформуванню раціональної структури активів з урахуванням їх ліквідності, ризикованості та прибутковості.

2. *Забезпечення максимальної дохідності (рентабельності) активів господарства.* Тут слід здійснити оптимізацію використання активів для отримання максимального прибутку та на цій основі запровадити систему методів управління, що мінімізують витрати та підвищують ефективність використання ресурсів.

3. *Забезпечення мінімізації фінансового ризику у діяльності господарства.* Для цього доцільно провести оцінку та аналіз ризиків, пов'язаних з використанням активів і запропонувати розробити фінансово-

плановому відділу із подальшою їх реалізацією заходів щодо зниження ймовірності виникнення ризиків.

4. *Забезпечення систематичного зростання значень показників платоспроможності об'єкта дослідження.* Вирішення такого завдання дозволить підтримувати достатній рівень ліквідності оборотних і необоротних активів господарства, а також сприятиме ефективному управлінню оборотним капіталом.

5. *Оптимізація обороту наявних оборотних активів:* прискорення обороту активів для максимізації прибутку та застосування методів, що дозволяють скоротити тривалість обороту активів.

На практиці часто застосовують науково обґрунтовані підходи для управління оборотними активами. Серед них розрахунок достатнього рівня забезпеченості активами на основі нормативної потреби у них, оцінка структури і динаміки оборотних активів із подальшим формуванням її оптимальної структури, визначення раціонального співвідношення між різними видами оборотних активів, застосування достовірних методів й методик управління запасами, дебіторською й кредиторською заборгованістю. На особливу увагу заслуговує використання підходу для визначення джерел фінансування активів господарства із ефективним використанням власних і залучених фінансових ресурсів у перспективі. При цьому потрібно дати оцінку вартості і доступності до затребуваних джерел фінансування активів. Наступним кроком має бути розробка стратегії управління матеріальними і нематеріальними активами господарства, при цьому враховуючи оптимальні обсяги оборотного капіталу та витрат, які доведеться понести йому на забезпечення мінімізації витрат стосовно управління оборотними фінансовими ресурсами.

Управління оборотними активами – це комплекс заходів, спрямованих на забезпечення умов оптимізації й безперервності процесу їхнього обороту, формування достатньої кількості, раціональної структури й ефективної організації їх використання [30, С. 271-274].

Управління оборотними активами є складним та багатогранним процесом, який потребує комплексного підходу. Дійсно, важко переоцінити важливість управління оборотними активами на підприємстві, оскільки:

1. Значна частка в структурі активів належить саме оборотним активам. Поточні активи для більшості підприємств складають більше половини всіх активів. Це робить їх ключовим фактором, що впливає на загальну продуктивність і фінансовий стан.

2. Забезпечують безперервний процес виробництва. Оборотні засоби безпосередньо відповідають за безперебійність технологічного й виробничого процесу. Вони використовуються для закупівлі сировини, оплати праці, покриття поточних витрат тощо. Без ефективного управління оборотними активами можуть виникнути затримки у виробництві, втрата споживачів та інші негативні наслідки.

3. Впливають на фінансове становище господарства загалом. Ефективне управління оборотними активами дозволяє покращити фінансовий стан підприємства. Це призводить до збільшення прибутку за рахунок прискорення оборотності коштів, зменшення дебіторської заборгованості та оптимізації запасів; збільшення ліквідності - за рахунок забезпечення достатнього обсягу коштів для покриття поточних зобов'язань; зниження фінансових ризиків в частині оптимізації структури оборотних активів та джерел їх фінансування.

4. Визначають кредитоспроможність підприємства, його інвестиційну привабливість і конкурентоспроможність.

За допомогою ефективного управління оборотними активами у фермерському господарстві «Б.М.В.» Львівського району Львівської області вдалося:

- Оптимізувати структуру оборотних активів – визначили раціональне співвідношення між різними елементами оборотних активів (запаси, дебіторська заборгованість, грошові кошти тощо).

- Створити необхідні умови задля прискореної оборотності оборотних активів в частині скорочення часу, протягом якого оборотні активи знаходяться в обороті.

- Провести організацію поточного і перспективного управління оборотними активами, що допомогло підтримувати запланований рівень фінансової стійкості і платоспроможності досліджуваного господарства;

- Розглянути і за можливості використати низькозатратні варіанти поповнення обсягу оборотних активів в процесі операційної діяльності господарства.

- Забезпечити мінімально необхідний рівня оборотних активів з метою безперебійної операційної діяльності.

- Проводити систематичний контроль за використанням оборотних активів задля попередження неефективного використання та втрат.

Таким чином спробуємо узагальнити напрями управління оборотними активами для фермерському господарстві «Б.М.В.» Львівського району Львівської області, які враховувати специфічні умови функціонування господарства, а також особливості взаємозв'язку між поточним рівнем фінансових надходжень та наявними ресурсами. Також цим механізмом передбачено паралельне здійснення двох необхідних процесів: управління грошовими потоками загалом, і інвестованими фінансовими ресурсами зокрема.

Вбачаємо, що успішна реалізація напрямів управління оборотними активами у досліджуваному господарстві відбуватиметься лише із використанням єдиного науково-методичного підходу в частині визначення усіх категорій, які формують цілісну систему понятійного апарату «активи підприємства» та у відповідності із законодавством України.

Схематично відображені на рис. 3.3 напрями управління оборотними активами дають розуміння як планувати ефективні кроки для його реалізації в розрізі управління кожного сегменту активів фермерського господарства.

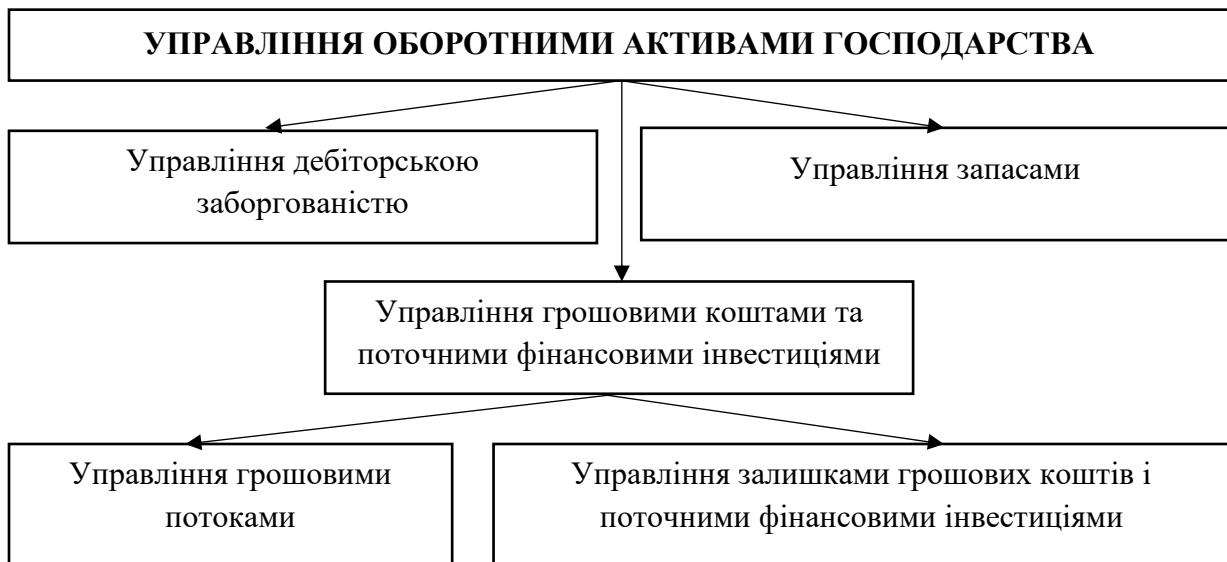

Рис. 3.3 Напрями управління оборотними активами [28, С. 16]

Головною метою управління оборотними активами підприємства виступає збільшення вартості активів, а відтак і зростання загальної вартості господарства, підвищення його конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості. Її можливо досягнути через формування достатнього обсягу капіталу для забезпечення бажаних темпів розвитку виробництва, оптимізацію розподілу капіталу між різними видами діяльності та сферами використання, забезпечення максимальної прибутковості капіталу з урахуванням допустимого рівня ризику, оптимізацію структури оборотних коштів, забезпечення фінансової гнучкості та постійної фінансової рівноваги підприємства в процесі його розвитку.

Таким чином приходимо до висновку, що система управління необоротними активами є процесом, що підвищує цінність ресурсів господарства, робить його більш успішним та привабливішим для інвесторів. Ефективність цього процесу реалізується через забезпечення достатнього рівня фінансування розвитку досліджуваного господарства, ефективний розподіл ресурсів, інвестування коштів таким чином, щоб отримати максимальний прибуток., ефективне управління оборотними активами, а також постійну підтримку рівня фінансової стійкості підприємства.

Необоротні активи є основою будь-якого підприємства, позаяк їх структура визначає виробничі потужності, технологічну оснащеність і вдосконалення знарядь праці. Відомо, що рівень забезпеченості необоротними активами та ефективність їх використання залежать від економічного потенціалу, конкурентоспроможності продукції та дохідності підприємства.

Необоротні активи складають основу майна підприємства, забезпечують його функціонування та впливають на перспективи розвитку.

Управління необоротними активами спрямоване на підвищення ефективності їх використання. Цього можна досягти через зменшення потреби в залученому капіталі, раціональне використання власних фінансових ресурсів. Тому дуже важливо ефективно управляти необоротними активами, щоб отримати максимальну віддачу від них.

Ефективна політика управління необоротними активами підприємства складається з наступних етапів:

1. Аналіз необоротних активів, які беруть участь в операційній діяльності підприємства передбачає вивчення динаміки та структури необоротних активів та оцінки придатності, інтенсивності та ефективності оновлення.

2. Оптимізація здійснюється через визначення оптимального обсягу та складу необоротних активів і розробку плану оновлення активів з урахуванням виявлених резервів.

3. Оновлення загального обсягу і структури необоротних активів господарства, передусім, відбувається через розрахунок загальної кількості активів, які необхідно оновити та визначення параметрів і вартості оновлення для різних груп активів.

4. Забезпечення раціонального використання. Сутність такого етапу полягає у формулюванні системи заходів щодо підвищення рентабельності та прибутковості необоротних активів і проведенні контролю за використанням активів та оптимізація їх експлуатації.

5. Визначення найоптимальніших джерел фінансування необоротних активів. Розпочинається із формування засад їх фінансування та оптимізації структури джерел фінансування (власні та залучені кошти).

Визначення вартості необоротних активів є найскладнішим аспектом їх аналізу. Цей процес часто супроводжується помилками, найпоширенішими з яких є:

- Оцінка за ціною придбання. Такий не враховує зміну вартості активу з часом, що може призвести до неточного визначення його справжньої вартості.

- Використання даних бухгалтерського обліку. Балансова вартість активів не завжди відображає їх справедливу вартість, оскільки вона базується на історичних даних і амортизації.

- Довіра до звітів незалежних оцінювачів. Оцінка незалежного оцінювача може бути корисною, але важливо розуміти, що вона базується на суб'єктивному судженні та методології оцінювача.

Щоб уникнути цих помилок, рекомендується використовувати комплексний підхід до оцінки необоротних активів. Цей підхід може включати аналіз ринкових цін на аналогічні активи, визначення вартості повернення активів.

Розрахунок дисконтованої вартості майбутніх грошових потоків, створених активом.

Однією з важливих складових політики управління необоротними активами є оптимізація їх структури. Це означає, що необхідно не тільки збільшувати загальний розмір необоротних активів, а й робити це з урахуванням можливостей підвищення їх продуктивності в майбутньому. Важливо також забезпечити своєчасне оновлення матеріально-технічної бази підприємства. Для цього необхідно:

- *Забезпечити зменшенню частки непрацюючого обладнання.* Застаріле та невикористовуване обладнання лише обтяжує підприємство, тому його потрібно або модернізувати, або продати.

- *Впроваджувати новітні технології.* Використання сучасних технологій дозволяє підвищити продуктивність праці, поліпшити якість продукції та знизити собівартість продукції.

- *Запроваджувати прогресивні форми організації виробництва.* Впровадження нових методів управління та організації праці дозволяє значно підвищити ефективність діяльності підприємства.

- *Забезпечувати подальше зміцнення виробничого процесу.* А це включає постійне навчання та розвиток персоналу, вдосконалення системи контролю якості та оптимізацію логістики.

З метою удосконалення діючої політики управління необоротними активами доцільно враховувати результати наукових досягнень (актуальність використання передових методів і технологій в управлінні основними засобами), професіоналізм співробітників (успішна реалізація політики управління необоротними активами можлива лише за наявності кваліфікованого персоналу) та оптимізацію структури необоротних активів, яка є важливим фактором підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Для досягнення цієї мети необхідно вжити комплекс заходів, серед яких впровадження новітніх технологій, модернізація обладнання, підвищення кваліфікації персоналу тощо.

Ключовими заходами щодо вдосконалення політики управління необоротними активами підприємства вважаємо:

1. *Навчання та мотивація персоналу* (проведення навчальних курсів та семінарів для працівників з питань управління необоротними активами; запровадження системи мотивації, яка стимулюватиме ефективне використання необоротних активів; залучення спеціалістів для консультування та навчання з питань оцінки та обліку необоротних активів);

2. *Посилення контролю та відповідальності* (розробка та впровадження системи внутрішнього контролю за управлінням необоротними активами; встановлення чіткої відповідальності посадових

осіб за збереження та ефективного використання необоротних активів; проведення регулярних перевірок з питань управління необоротними активами);

3. *Оновлення технологій та автоматизація* (удосконалення або заміна застарілих технологій виробництва, діагностика технічного стану основних засобів; впровадження систем автоматизації управління необоротними активами);

4. *Стратегічне планування та розвиток* (розробка чіткої стратегії розвитку підприємства з урахуванням ролі необоротних активів; удосконалення законодавчої бази, що регулює управління необоротними активами; застосування сучасних методів оцінки необоротних активів).

5. *Впровадження системи моніторингу та аналізу ефективності використання необоротних активів.*

6. *Розробка та реалізація програм модернізації та реновації необоротних активів.*

7. *Вжиття заходів щодо запобігання простоям та неефективному використанню необоротних активів.*

Важливо відзначити, що вдосконалення політики управління необоротними активами має бути комплексним і системним процесом, який базується на чітко визначених цілях і стратегії розвитку компанії.

Управління активами підприємства – цілісний процес, спрямований на максимізацію ефективності використання ресурсів для досягнення стратегічних цілей організації. Цей процес включає:

- визначення потреби підприємства в активах, їх оптимальної структури та джерел фінансування.
- придбання або створення активів, необхідних для ведення бізнесу.
- використання активів у процесі виробництва для отримання доходу.
- ведення точного обліку та контроль за рухом активів.
- модернізація або заміна застарілих активів.
- продаж або списання активів, які більше не використовуються.

Ефективне управління активами є важливим для будь-якого підприємства, оскільки воно дозволяє збільшити прибутковість за рахунок оптимізації витрат і максимізації доходу, підвищити конкурентоспроможність шляхом використання сучасних технологій та обладнання, зміцнити фінансову стійкість за рахунок раціонального використання ресурсів та зменшити ризики втрати або неефективного використання активів.

Важливо відзначити, що активи підприємства - це не тільки матеріальні ресурси, такі як будівлі, обладнання та запаси. Вони також включають нематеріальні активи, такі як торгові марки, патенти та ліцензії.

Отже, головною ціллю управління активами є не просто їх збереження, а й примноження. Це означає, що фермерське господарство повинно постійно шукати шляхи більш ефективного використання своїх ресурсів, щоб максимізувати прибуток і розширювати свої ринкові позиції. Збільшення ринкової вартості господарства з мінімальними витратами на активи є дійсно основною метою будь-якого фермерського господарстві і досліджуваного – у тому числі, через ефективне управління активами як одним із найважливіших інструментів для досягнення цієї мети.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Під час написання кваліфікаційної роботи досягнуто поставленої мети. Таким чином, провівши узагальнення теоретичних аспектів при розробці практичних рекомендацій з покращення раціонального використання оборотних активів, а також сукупність резервів покращення використання основних фондів у досліджуваному фермерському господарстві, своє бачення досліджуваного питання проблеми спробуємо відобразити у висновках теоретичного і практичного характеру.

1. Для фермерських господарств в сучасних ринкових умовах господарювання організація й ефективне використання активів виступає дуже актуальними питанням, позаяк у складі господарства такої форми господарювання значна питома вага належить саме оборотному капіталу. Щоб суб'єкт господарювання міг виконувати на належному рівні свої зобов'язання, у нього окрім матеріальних й трудових ресурсів виникає потреба й в основних фондах.

В результаті проведеного дослідження економічного стану досліджуваного господарства за 2020-2022 рр., встановлено, що що виробничим напрямом діяльності фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області є зерново-м'ясний, оскільки найбільша частка у структурі виробництва товарної його продукції відводиться вирощуванню зернових та зернобобових культур. На визначення спеціалізації суб'єкта господарювання не вплинули обсяги виробництва ріпаку, які скоротилися в загальному обсязі на 9,2 тис. грн або ж на 4,1 п, позаяк практично 2/3 обсягу грошових надходжень досліджуване господарство у 2020-2022 рр. отримувало від виробництва та реалізації продукції рослинництва. На цій основі приходимо до висновку, що спеціалізація фермерського господарства – виробництво продукції рослинництва.

2. загальна вартість майна зменшилася на 10,4% або 1371,3 тис. грн у 2022 р. відповідно до обсягів 2020 р. Такі негативні зміни відбулися,

передусім через зменшення обсягів матеріальних оборотних активів, яким належить найбільша частка у структурі – на 387,9 тис. грн. протягом 2020-2022 р. Також помітно на таку ситуацію вплинуло скорочення обсягу вхідних грошових потоків, обсяг яких зменшився на 54,3 тис. грн або 68,2% і на кінець 2022 р. їх розмір становив 25300 грн. Якщо аналізувати таку ситуацію господарства у динаміці, то негайно потрібно вживати кардинальних дій в частині оперативного залучення грошових потоків, що і у 2023 р. зробило керівництво. Слід відмітити, що у 2020-2022 р. структура майна фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області змінилася в сторону зменшення частки оборотних активів, але мала місце позитивна динаміка зростання обсягу необоротних активів на 3,1 п і у 2022 р. становила 97,5% проти 94,4% у 2020 р. відповідно.

3. Аналізуючи джерела коштів досліджуваного господарства, констатуємо зменшення обсягів кредиторської заборгованості з 8565 тис. грн в 2020 р. до 477,9 тис. грн. – у 2022 р. відповідно або на 44,3%. Таким чином, вирізняємо позитивну динаміку у функціонуванні досліджуваного господарства у звітному періоді і рекомендуємо сприяти формуванню найбільш ліквідних активів у їх структурі, що допоможе при зміцненні фінансової спроможності фермерського господарства у найближчій перспективі.

4. Провівши аналіз ліквідності та платоспроможності господарства, робимо висновок проте, що у ліквідності фермерського господарства «Б.М.В.» Львівського району Львівської області впродовж 2020-2022 рр. відбувалися деякі відхилення від норми аналізованих показників. Якщо мова йде про значення коефіцієнти поточної й швидкої ліквідності, то у їх значеннях простежується позитивні зміни, позаяк зросли на 0,14 п та 0,11 п у 2022 р. у порівнянні із 2020 р. Такі зміни позитивно характеризують виробничо-господарську діяльність підприємства і сприяють створенню необхідних умов для його діяльності у майбутньому періоді.

5. Аналіз фінансової стійкості вказує на втрату оптимальної співвідношення між власними та залученими фінансовими ресурсами, оскільки значення цього показника у динаміці коливаючись, зменшилися на 0,694 п. На цій основі і спостерігаємо негативні зміни показника автономії (зменшення його значення з 0,691 п до 0,619 п. протягом 2020-2022 рр.). Це свідчить про погіршення фінансової стійкості за останні 3 роки у господарстві.

6. Проаналізувавши динаміку фінансових результатів діяльності за останні 3 роки господарства, відмітимо, що за цей час воно працювало з позитивними тенденціями стосовно отримання прибутку, виручки від реалізації сільськогосподарської продукції, а розмір чистого доходу, хоча і не суттєвим був, а його значення мінімально зростали. Навіть вдавалося у ці непрості часи знижувати собівартість вирощеної продукції, тим самим здешевивши її реалізаційну вартість. Щоправда дещо зменшилися позареалізаційні доходи, оскільки вони підтримували виробничу діяльність господарства у 2022 р.

7. Стосовно значення показників ділової активності у фермерському господарстві «Б.М.В.» Львівського району Львівської області, то підкреслимо, що мають тенденцію як до збільшення, так і до зменшення деяких характеристик. Обсяг виручки від реалізації виробленої продукції зменшився у 2022 р. на 8,4% у порівнянні із 2020 р., також і зазнали скорочення обсяги оборотних активів, а це зменшення від 736,8 тис. грн до 294,6 тис. грн, що у підсумку виражається на 60%. Це серйозні виклики, перед якими опинилося досліджуване господарство.

8. Напрямки підвищення ефективності використання оборотних і необоротних активів повинні визначатися існуючим станом об'єкта дослідження, зумовленим впливом зовнішніх і внутрішніх факторів середовища його функціонування. Ефективність використання активів підвищується при скороченні часу знаходження їх у виробничих запасах, скороченні виробничого процесу, прискоренні реалізації продукції та коштів

у розрахунках, збільшенні виробництва продукції та прибутку (чистого доходу) у розрахунку на кожен гривню обігових активів. Однак, незважаючи на неможливість розробки на сьогоднішній день універсальної моделі аналізу фінансового стану, використання економіко-математичних методів дозволяє значно поліпшити якість проведеного аналізу й сформулювати найбільш оптимальні висновки для прийняття відповідних управлінських рішень. Поєднання такого аналізу з розрахунком резервів поліпшення фінансового стану підприємства забезпечить можливість формування ефективної фінансової стратегії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азаренкова Г. М., Журавель Т. М., Михайленко Р. М., *Фінанси підприємств: навч. посібн.* К.: Знання-Прес. 2009. 299 с.
2. Бас Ю. В. Теоретичні основи формування фінансової стратегії підприємства. *Наука і економіка.* 2016. Вип. 1 (41). С.73-78.
3. Безбородова Т. В. Удосконалення механізму управління фінансовими ресурсами підприємств. *Держава та регіони.* 2016. № 5. С. 21-23.
4. Берехтіна Л. О. Економічна сутність оборотного капіталу підприємства. *Держава і регіони Серія: Економіка і підприємництво.* 2015. № 6. С. 378-381.
5. Бланк О. І., Ситник Г. В., Андієць В. С. Управління фінансами підприємств. 2-ге вид., переробл і доповн. Київ: Київ.нац.торг.-економ.ун-т, 2017. 792 с.
6. Бондаренко О. С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств. *Інвестиції: практика та досвід.* 2008. № 4. С. 40-44.
7. Бондаренко О. С. Управління поточними активами: теоретичні основи та практичне застосування. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2005. № 3 (66). С. 51-56.
8. Вареник В. М., Євтушенко Я. С. Діагностичний аналіз ефективності управління активами підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління.* Вип. 1. 2018. С. 117-122.
9. Гринкевич С. С. Економічні основи стратегічного управління фінансовою стійкістю підприємств в умовах ринкових перетворень. *Науковий вісник НЛТУ України.* 2015. Вип. 18.5. С. 110-114.
10. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. *Методологія наукових досліджень: підручник.* В-во: Право. 2023. 368 с.
11. Довгань Л. Є., Пастухова В. В., Савчук Л. М. *Корпоративне управління: навч. посібн.* К.: Кондор. 2015. 180 с.

12. Драгун Л. М., Левченко В. Ф., Бондаренко О. Л. Удосконалення аналізу ефективності використання обігових підприємства. *Фінанси України*. 1998. № 12. С. 12-20.
13. Євтушевський В. А. Корпоративне управління: підручник. К.: Знання. 2016. 406 с.
14. Євтушенко М. Ю., Хижняк М. І. Методологія та організація наукових досліджень: нпвч. посібн. В-во: ЦУЛ. 2019. 350 с.
15. Єрмаков О.Ю., Ярковий А.О. Навчально-методичний посібник до вивчення дисципліни «Основи наукових досліджень в економіці» для студентів галузі знань 0305 «Економіка та підприємництво» спеціальностей 6. 030504 «Економіка підприємства», 6.030508 «Фінанси та кредит», 6.030509 «Облік і аудит» ОКР „Бакалавр”. К.: НУБіП України. 2013. 31с.
16. ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16.07.1999 р. (із змінами та доповненнями № 2435-IX від 19.07.2022 р.) Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
17. Іванова М. І. Системний підхід до управління оборотними коштами. *Академічний огляд*. 2007. № 1. С.48–53.
18. Ізмайлова Н. В. Управління оборотними активами підприємств: автореф. дис. канд .екон. наук: 08.00.08. К.: КНЕУ ім. В. Гетьмана. Київ. 2009. 20 с.
19. Кірдіна О. Г. Управління оборотними активами підприємств. *Вісник економіки, транспорту і промисловості*. 2013 № 43. С. 133-137
20. Климчук С. В. Напрями оцінки руху грошових коштів як визначальної компоненти фінансової стійкості. *Економіка АПК*. 2016. № 9. С. 52-59.
21. Кодацький В. П. Шляхи ефективного управління оборотними активами промислових підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 4. С. 271-274.

22. Крамаренко Г. О., Чорна О. Є. Фінансовий менеджмент. Підручник. Дніпропетровський університет економіки та права. К.: Центр навчальної літератури, 2016. 520 с.
23. Кремень О. І., Мосійчук Р. Л., Кремень В. М. Комплексний аналіз ефективності управління активами підприємства. *Бізнес Інформ*. 2019. №8. С. 202–210. Режим доступу: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-8-202-210>
24. Кучер В. А. Визначення структури показників ефективності промисловості. *Економіка промисловості*. 2017. № 1 . С. 71-77.
25. Лондар С. Л., Тимошенко О. В. Фінанси: навч. посіб. Вінниця: Нова книга. 2018. 384 с.
26. Масловська Л. Ц., Недільська Л. В. Оптимізація структури фінансових ресурсів. *Економіка АПК*. 2009. № 10. С. 112-119.
27. Нагорний О. Є. Система управління активами як релевантний чинник ефективного розвитку підприємства. *Економічні науки. Серія «Економіка та менеджмент»*. 2014. Вип. 11. С. 223-233. Режим доступу: file:///D:/User/Downloads/ecnem_2014_11_25.pdf
28. Носов П. Л. Сучасна класифікація оборотних активів. *Економіка і держава*. 2010. № 7. С. 43-46.
29. НП (С) БО 8 «Нематеріальні активи». Наказ Міністерства фінансів України N18 (z0171-23) від 12.01.2023 р. (із змінами та доповненнями). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99#Text>
30. Олійник Т. О., Мірошниченко О. В. Основні напрямки підвищення ефективності управління активами. *Інвестиції: практика да досвід*. Серія «Економічні науки». 2014. № 21. С. 73–77. Режим доступу: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=4037&i=13>
31. Островська Г., Квасовський О. Аналіз практики використання зарубіжних методик (моделей) прогнозування ймовірності банкрутства підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2016 р. № 2 (31). С. 99-111.

32. Панадій О. П. Наукові підходи до класифікації оборотних активів. *Облік і фінанси АПК*. 2011. № 4. С.60-65.

33. Петрунь Н. В. Особливості управління оборотними активами сільськогосподарських підприємств. *Аграрний вісник Причорномор'я*. Режим доступу:

http://lib.osau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1336/1/25_2009_Smyrnova.pdf

34. Потій В. З., Бабяк Н. Д., Жолнерчик Г. Ю. та ін. *Фінанси підприємств: тести, задачі, методичні рекомендації: навч. посібн.* Київський національний економічний ун-т . К. : КНЕУ. 2005. 244 с.

35. Репіна І. М. Управління активами підприємства: автореф. дис. доктора .екон. наук: 08.00.04. К.: ДВНЗ «КНЕУ ім. В. Гетьмана». Київ. 2014. 33 с.

36. Самсонов В. В., Сільвестров А. М., Тачиніна О. М. *Методологія наукових досліджень та приклади її використання: навч. посібн.* К.:НУХТ, 2022. С. 8-12.

37. Самсонова К. В. Фактори впливу на фінансову стійкість підприємства. *Збірник наукових праць Кіровоградського НТУ*. 2017. № 4. С. 125-134.

38. Смирнова Н. В. Концептуальні основи стратегічного управління активами організації. *Вісник Харківського національного аграрного університету м. В. В. Докучаєва Серія «Економічні науки»*. 2013. № 8. С. 156-162.

39. Філімоненков О. С. *Фінанси підприємств: навч. посібн.* К.:Ельга, Ніка-Центр. 2002. 360с.

40. Худякова Г. О. Аналіз та оптимізація структури оборотних активів аграрних підприємств. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка та менеджмент»*. 2013. Вип. 12. С. 187-194.

41. Червона О. Ю., Урба С. І. *Фінансова стратегія в системі управління активами підприємств за кризових умов господарювання.*

Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Управління активами регіону на основі їх капіталізації. 2009. Вип. 3 С. 183-190.

42. Чубка О. М., Рудницька О. М. Оцінка методів управління оборотним капіталом промислових підприємств. *Збірник наукових праць Національного університету «Львівська політехніка»*. 2009. Вип. 21. С. 440-445.

43. Шинкаренко О. М. Проблемні питання оптимізації структури активів та пасивів. *Збірник наукових праць ЧДТУ*. 2011. № 21. С. 45-49.